

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ПОПОВИЧ БОГДАН ВАЛЕРІЙОВИЧ

Допускається до захисту:
завідувач кафедри політології
та державного управління
д.політ.н., доцент
_____ Чальцева О.М.
«__» _____ 20__ р.

**РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ ЗБРОЙНИЙ КОНФЛІКТ В УМОВАХ
СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ МІЖНАРОДНІЙ БЗЕПЕЦІ**

Спеціальність 052 Політологія

Кваліфікаційна робота

Науковий керівник:
Чальцева О.М., завідувач кафедри
політології та державного
управління д.політ.н., доцент
Оцінка: ____ / ____ / ____
(бали/за шкалою ECTS/за національною
шкалою)

Голова ЕК:
Василіук С. М. _____
(підпис)

Вінниця 2022

АНОТАЦІЯ

Попович Б. В. Російсько-український збройний конфлікт в умовах сучасних викликів міжнародній безпеці

У кваліфікаційній роботі комплексно проаналізовано зміст категорій міжнародна безпека, виклик міжнародній безпеці, конфлікт, позитивний та негативний мир. Досліджено проблему російсько-українського протистояння, сутність ключових підходів до типологізації та вирішення конфліктів.

Визначено основні складові збройного конфлікту РФ та України. Виявлені функції, які виконують колабораціоністські інституції на непідконтрольних Україні територіях. Детально досліджено озброєння, яке надходить від країн НАТО та його можливість нівелювати деструктивний вплив російських військ. Проаналізовано вплив російсько-українського збройного конфлікту на міжнародну безпеку.

Висвітлено низку сучасних викликів міжнародній безпеці. У роботі також подано прогнози щодо стану міжнародної безпеки у 2024 році.

Ключові слова: міжнародна безпека, конфлікт, міжнародний конфлікт, неміжнародний конфлікт, позитивний мир, негативний мир.

Popovich B. V. The Russian-Ukrainian armed conflict in the conditions of modern challenges to international security

The qualification work comprehensively analyzed the content of the categories international security, challenge to international security, conflict, positive and negative peace. The problem of the Russian-Ukrainian confrontation, the essence of key approaches to typology and conflict resolution are studied.

The main components of the armed conflict between the Russian Federation and Ukraine have been identified. The functions performed by collaborationist institutions in the territories not controlled by Ukraine have been identified. Weapons coming from NATO countries and their ability to neutralize the destructive influence

of Russian troops have been studied in detail. The impact of the Russian-Ukrainian conflict on international security is analyzed.

A number of modern challenges to international security are highlighted. The work also provides forecasts regarding the state of international security in 2024.

Key words: international security, conflict, international conflict, non-international conflict, positive peace, negative peace.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ КОНФЛІКТУ	10
1.1. Операціоналізація категорій збройний конфлікт і міжнародна безпека.....	10
1.2. Методологія дослідження проблеми.....	24
РОЗДІЛ 2. РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ ЗБРОЙНИЙ КОНФЛІКТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА МІЖНАРОДНУ БЕЗПЕКУ.....	38
2.1. Специфіка російсько-українського збройного конфлікту	38
2.2. Вплив російсько-українського збройного конфлікту на міжнародну безпеку.....	51
РОЗДІЛ 3. СУЧАСНІ ВИКЛИКИ МІЖНАРОДНІЙ БЕЗПЕЦІ.....	65
3.1. Специфіка сучасних викликів міжнародній безпеці	65
3.2. Політичний прогноз стану міжнародної безпеки.....	78
ВИСНОВКИ.....	91
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	96

ВСТУП

Актуальність. Тривожним сигналом для системи міжнародної та регіональної безпеки у ХХІ ст. став російсько-український збройний конфлікт. Нерішучість світових лідерів проти деструктивних дій РФ у Придністров'ї, Грузії у 2008 р., окупація Криму зміцнення авторитарного режиму Білорусі, пропагандистські компанії у країнах Балтії та ЄС стали ключовими чинниками та передумовами російсько-українського збройного конфлікту.

Російсько-український збройний конфлікт став найбільшим викликом для системи міжнародної та регіональної безпеки з часу Великої Вітчизняної війни. Він виявився складним, здійснювався гібридними методами, із якими ще не зустрічалася Україна і показав нездатність світових інститутів безпеки гарантувати стабільність і знову підніс питання ролі міжнародних організацій та суверенних держав у дотриманні миру.

При цьому гостро постала проблема у виявленні специфіки впливу російсько-українського збройного конфлікту на міжнародну безпеку позаяк його результат впливає на основних гравців, які шукають контури нового світового порядку, а з іншого боку, бачення цими гравцями майбутнього світового порядку визначатиме кількість і швидкість їхньої допомоги Україні, щоб протидіяти РФ. На цей час питання російсько-українського збройного конфлікту залишається відкритим і актуальним для подальшого вивчення.

Стан наукової розробленості. Дослідники в різні часи вивчали специфіку збройних конфліктів та сфери міжнародної безпеки. Створено вагоме теоретичне підґрунтя у дослідженні міжнародної безпеки та конфлікту в Україні. Окремо необхідно розглянути праці, які описують загальні положення про збройні конфлікти, їх специфіку та роль у міжнародних відносинах, а саме: А. П. Ладиненко [28], С. Я., Безкоровайний [10], Радецький В. Г. Радецький [47], П. Валленштейн [114], Г. Моргентау [92], Є.Л. Стрельцов [52], Г. Луцишин [29], М. О. Акімов [5], М. Фесенко [56], А. А. Нікітін [35], Є.

В. Перегуда [42], В. П. Попович [46], С. В. Толстов [56], М. Солленберг [114] та ін.

Вагому роль у виокремленні критеріїв та характеристик для аналізу збройного конфлікту відіграли праці Е. Е. Кузьміна [27] та І. М. Топольницької [57].

Вивченню впливу конфліктів на систему міжнародної безпеки присвятили праці С. Прадхана [100], Т. Станджа [105], А. Панке [99], Р. Валл [113], І. Валлерстайн [115], К. Волц [116], М. В. Доель [74], Д. Штайнбругнер [105], Дж. Адетунджі [65], А. Вальстром [112], Х. Бартель [68], С. Хантінгтон [86], Ю. Сінгх [104] тощо.

Дослідженню шляхів урегулювання збройних конфліктів присвячено праці Е. С. Окуньової [97], І. Г. Паніна [40], Й. Гальтунга [79], Дж. Міршаймаєр J. Mearsheimer. [89], Т. Олсона [96] тощо.

Аналізу конфлікту в Україні присвячені праці А. Оспанової [98], А. Тараненко [53], Б. Ткачука [55], Д. Давиденка [72], Д. Гордійчука [18], Д. Майнора [108], Б. Рамберга [101], І. Бойка [11], М. Гіббса [82], М. Мирного [30], М. Фахурдінової [60], М. Хвостової [72], О. Лимара [72], О. Захарової [22], О. Калініченко [24], О. Комісарової [25], О. Павлюка [39], О. Шевчика [30], Р. Сербіана [112], С. Ріддела [112], С. Федуняка [61] тощо.

В цілому варто зазначити, що конфлікт в Україні та його вплив на стан міжнародної безпеки ще недостатньо досліджений. Серед теоретичних та практичних завдань, які виникли разом з повномасштабним вторгненням в Україну, є виклики, які впливають на трансформацію системи міжнародної безпеки. Важливо зрозуміти роль російсько-українського збройного конфлікту у процесі трансформації міжнародної безпеки, щоб спрогнозувати подальший стан міжнародної безпеки.

Мета: виявити специфіку впливу російсько-українського збройного конфлікту як детермінантного чинника трансформації системи міжнародної безпеки.

Наукові завдання:

- визначити сутність понять міжнародна безпека та збройний конфлікт;
- дослідити основні підходи до аналізу збройних конфліктів;
- виділити критерії аналізу російсько-українського збройного конфлікту;
- виявити специфіку російсько-українського збройного конфлікту;
- визначити специфіку основних викликів міжнародній безпеці;
- спрогнозувати стан міжнародної безпеки у 2024 році.

Об'єкт: формування нової системи міжнародної безпеки під впливом російсько-українського збройного конфлікту.

Предмет: російсько-український збройний конфлікт як фактор впливу на формування нової системи міжнародної безпеки.

Гіпотеза: За умови ескалації російсько-українського збройного конфлікту, відбувається трансформація системи міжнародної безпеки та її подальше переформатування.

Наукова новизна отриманих результатів зводиться до того, що:

1. В роботі виокремлюються критерії для аналізу російсько-українського конфлікту. Доповнено розробку проблеми конфлікту в Україні та уточнено сучасні виклики міжнародній безпеці.
2. Виявлено, що держави повністю усвідомлюють важливість мирних засобів вирішення конфліктів, а військові засоби та агресія оголошені незаконними, але вони продовжують використовуватися державами у реальному ході міжнародних відносин.
3. Дана спроба спрогнозувати стан міжнародної безпеки, який змінюється під дією сучасних викликів та російсько-українського збройного конфлікту.

В кваліфікаційній роботі застосовано спеціальні та загальнонаукові **методи дослідження:**

- метод аналізу та синтезу дав змогу визначити сутність понять міжнародна безпека та збройний конфлікт.
- порівняльний метод дозволив розкрити спільні та відмінні риси в різних підходах до типологізації збройних конфліктів.
- метод системного аналізу дозволив комплексно дослідити специфіку російсько-українського збройного конфлікту та викликів міжнародної безпеці.
- івент-аналіз дозволив проаналізувати вторгнення РФ в Україну.
- метод математичної екстраполяції дозволив з допомогою інноваційної функції спрогнозувати стан міжнародної безпеки на 2024 рік.
- метод моделювання дозволив дослідити хвильову динаміку основних викликів міжнародній безпеці.

Науково-практичне значення роботи ґрунтується на тому, що був запропонований формат аналізу конфліктів, який дає змогу не лише проаналізувати збройний конфлікт в Україні, а й спрогнозувати його вплив на міжнародну безпеку.

Отримані результати можуть бути корисними для написання наукових матеріалів та подальшого дослідження проблеми російсько-українського збройного конфліктів.

Апробація результатів дослідження. Ключові тези магістерської роботи були представлені на конференціях: 1 Всеукраїнській науково-практичній конференції «Прикладні аспекти сучасних міждисциплінарних досліджень» Донецький національний університет імені Василя Стуса, (Вінниця, 26 листопада 2021 р.); 1 Міжнародна науково практична конференція «Прикладні аспекти сучасних міждисциплінарних досліджень» Донецький національний університет імені Василя Стуса, (Вінниця, 18 листопада 2022 р.).

В структуру магістерської роботи входять вступ, три розділи та підрозділи до них, висновки та списку джерел, використаних в процесі написання роботи.

Загальний обсяг наукової роботи становить 108 сторінок. Список використаних джерел містить 119 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ КОНФЛІКТУ

1.1. Операціоналізація категорій (збройний конфлікт і міжнародна безпека)

Сфера безпеки, як і багато інших секторів, постійно змінюється і вимагає від державних органів гнучкості та чітких дій у збереженні стабільності та миру. Категорії міжнародна безпека та збройний конфлікт змінюються під впливом різних факторів, що посилюються в епоху глобалізаційних процесів. Залишається потреба теоретичного обґрунтування даних категорій з урахуванням сучасних викликів.

Термін «міжнародна безпека» сьогодні охоплює теми, які були важливими щодо умов життя людей протягом історії. Стабільність загалом і мир зокрема протягом історії були прагненнями багатьох. В контексті цього, протягом тривалого часу в історії не було миру, а збройні конфлікти завжди несли з собою людські, матеріальні втрати та серйозно погіршені умови життя. Таким чином, міжнародна безпека має велике значення як категорія, яка визначає світ, у якому існує людство. В контексті цього, вирішення збройного конфлікту створює необхідну передумову для проведення політики, яка може сприяти вдосконаленню системи забезпечення міжнародної безпеки.

Міжнародна безпека розглядається як стан міжнародних відносин, що виключає:

- появу глобальних загроз для народів та держав;
- комплекс заходів, що здійснюється державами та міжнародними інституціями для підтримання стабільності та миру;
- систему механізмів та гарантій, до яких входить застосування сили.

У сучасній світовій політиці забезпечення міжнародної безпеки є однією із найважливіших цілей світового співтовариства, в основі якої покладено

процес роззброєння, посилення консенсусу і довіри між державами, застосування дієвих методів в урегулюванні конфліктів. Згідно зі Статутом ООН відповідальною інституцією за підтримку миру є Рада безпеки ООН, яка має виключне право накладення санкції проти держав, що загрожують міжнародній безпеці [32].

Виклики міжнародній безпеці – це прояви конкретної ситуації, які породжують загрози міжнародній безпеці, чи обумовлюють потребу в адекватних діях держав з компенсації цих загроз.

Міжнародна безпека спрямована на питання силової політики та міжнародного порядку, миру та війни, а також стратегії та дипломатії. Основна увага в ній приділяється феномену «наси́льства» та його теоретичним роздумам у ширшому контексті.

Традиційно увага до війни та політичного насильства, тобто військової безпеки, переважала у дослідженнях міжнародної безпеки. Вони, як і раніше, становлять центральну частину. Але особливо після холодної війни на порядку денному стоять інші проблеми, такі як екологічна безпека (щодо зміни клімату чи промислових небезпек), соціальна безпека (щодо групової ідентичності) та економічна безпека (щодо добробуту та розвитку). Ці різні типи проблем мають значення при вивченні причин насильницького конфлікту, його запобігання та управлінні, а також вирішення конфліктів та примиренні [87].

Міжнародна безпека набула нових форм у двадцять першому столітті. Концепція міжнародної безпеки як безпеки між державами належить до ХХ ст. Загрози більше не надходять переважно від держав. Загрози надходять від етнічних груп, одержимих гіпернаціоналізмом, від злочинних угруповань, мафіозного управління, від епідемій, тероризму, від бідності, від економічної безгосподарності, від перенаселення, від потоків біженців і, головне, від забруднення та наслідків забруднення, зрошення та знищення природи.

Жертвами нових загроз є насамперед окремі люди (безпека особистості чи людини), суспільство (соціальна безпека) та земна куля (глобальна

безпека). Під загрозою фізичне та економічне виживання людини. Виживання суспільств знаходиться під загрозою, що стосується ідентичності та узгодженості. Вперше в історії існує спільне глобальне усвідомлення необхідності боротьби за стійкість земної кулі.

Важливою передумовою є те, що світ як ніколи в історії став єдиним. Старе гасло з початку холодної війни «один світ або жодного» тепер актуальне в новому, широкому розумінні, яке набуває нового виміру: глобалізації, інтернаціоналізації, транснаціоналізму, взаємозалежності та інтеграції. Це означає, що світ, у якому домінують фрагментація, сепаратизм, дезінтеграція, гіпернаціоналізм, релігійний чи етнічний фанатизм, ізоляціонізм та самодостатність, сам по собі є загрозливим. Єдиний спосіб убезпечити світ і зберегти стабільність земної кулі – це підтримати й підкреслити ідею: «Один світ або жодного».

Одним із фундаментальних наслідків глобалізації в становищі після «холодної війни» є зсув у безпеці від стримування до запевнень, від активної конфронтації до взаємодії. Без опонента, що виправдовує підготовку до великомасштабних традиційних військових місій. Країни мають встановити безпечніші та менш мінливі моделі співіснування та взаємодії [106].

Варто зазначити, що структурні та політичні умови для реалізації концепції єдиного світу кращі, ніж будь-коли. Ніколи раніше в історії не було спільного міжнародного визнання майже всіма країнами світу спільних, загальних глобальних норм. Такими нормами є демократія, ринкова економіка, дотримання прав та свободи людини. У різних країнах тлумачення цих норм по-різному, і лише деяких, з них часто називають державами-ізгоями, що можуть своїми діями ставити під сумнів та не дотримуватися їх. Проте фактом є те, що офіційно майже всі держави дотримуються цих міжнародних норм.

Проте суттєвою зміною у політичному вживанні терміну «безпека» стало винайдення концепції політики безпеки. Ініціатором виступили США,

як найважливіша одиниця міжнародної системи. У 1947 році адміністрацією США створено Раду національної безпеки, яка стала зразком для держав світу. Це також передбачало введення нового поняття «політика безпеки». Тепер для держав стало можливим проводити політику безпеки. Політика безпеки була більше, ніж політика оборони, більше, ніж військова політика, більше, ніж політика, спрямована на підготовку до війни. Політика безпеки була створена, щоб уникнути війни та охоплювала безпеку всередині держави, економічний розвиток та вплив на міжнародну систему для підтримки миру на різних рівнях, включаючи допомогу країнам, що розвиваються. Відомим прикладом є твердження Роберта Макнамари, колишнього міністра оборони США, що «безпека – це розвиток». Політика безпеки стала важливим інструментом для окремих національних держав для просування своїх національних інтересів та здійснення впливу на систему міжнародної безпеки. Проведення політики міжнародної безпеки було важливим напрямом роботи ООН, яка втратила значну частину свого впливу через протистояння Схід-Захід [88].

Таким чином, під час холодної війни політичне поняття безпеки було розширено, починаючи з питань, пов'язаних з обороною та військовими, такими як уникнення військової агресії, до вирішення економічних, політичних і соціальних питань, як внутрішніх, так і міжнародних. Початкова вузька концепція міжнародної безпеки ООН базувалася на тому, що ООН була продовженням переможного союзу воєнного часу, який вважав агресію на основі гіпернаціоналізму головною причиною початку Другої світової війни. ООН мала бути інструментом для уникнення будь-якого повторення. Однак холодна війна повністю змінила міжнародну обстановку.

Завершення холодної війни 1989–1991 років припинило конфронтацію, а партнерство взяло верх: біполярність змінилася однополярністю. Це означало новий порядок денний безпеки. На глобальному рівні жорстка безпека залишалася, але на міжнародному рівні великі війни тепер велися асиметрично, тобто між єдиною наддержавою, що залишилася, Сполученими

Штатами, за підтримки своїх партнерів, частково від імені міжнародного суспільства, проти міжнародних порушників закону, як-от Ірак і режим Талібану. Вперше великі війни (війна в Перській затоці та антитерористична війна в Афганістані) велися силами, уповноваженими тим, що можна було б назвати «міжнародним суспільством», тобто Радою Безпеки ООН, яка діє від імені всіх держав-членів ООН у питання «міжнародного миру та безпеки». Косовська війна не отримала повної підтримки міжнародного суспільства, але потім була мовчазно прийнята. На глобальному та регіональному рівнях повернулася «стара» розширена програма безпеки із додаванням принаймні чотирьох важливих «нових» проблем безпеки. По-перше, соціальна безпека, завдяки появі нових або оновлених політичних одиниць, заснованих на націоналізмі чи етнічності, що може викликати хвилю біженців. По-друге, індивідуальна безпека через поновлення акценту на правах людини та міжнародній злочинності. По-третє, безпека людського організму від всесвітніх епідемій, забруднення їжі та її нестача. Нарешті, «безпека нових технологій» через загрози вразливим ІТ-системам, важлива, звичайно, лише для технологічно розвинених країн. Як наслідок закінчення холодної війни, геополітика, яка стосується кордонів і взаємовідносин повернулася. Ці виміри зараз важливіші, ніж під час холодної війни, коли політична ідентичність була пов'язана з широким поділом Схід-Захід [68].

Одним з основних аспектів, з яким доводиться стикатися у сфері міжнародної безпеки, є ідея комплексу безпеки, ситуація, в якій проблеми безпеки держав пов'язані, а потреби безпеки однієї держави не можуть бути реально розглянуті без урахування потреб безпеки інших. Страх або загроза генерує суперництво між державами та призводить до конфронтації. Ліки проти такого суперництва лежать у співробітництві, яке є лише в ініціативах з міжнародної безпеки між державами.

Кожна держава переслідує конкретні цілі в міжнародному середовищі перераховані В. В. Дайком, і в його список входять: процвітання, мир,

ідеологія, справедливість, престиж, піднесення і влада. Хоча кожна держава визначає ці цілі таким чином, що вони відповідають її інтересам в обставинах, що змінюються, проте, ці цілі можна описати як загальні майже для всіх держав. Таким чином, національні інтереси, які нація прагне забезпечити, загалом можна поділити на ці дві частини [94].

Для досягнення цілей в міжнародному середовищі в держави є низка засобів:

1. Дипломатія як засіб досягнення національних інтересів.
2. Пропаганда.
3. Економічні засоби.
4. Військові засоби.
5. Альянси та договори [100].

Для забезпечення своїх національних інтересів держава може застосовувати силовий примус. Роль сили у міжнародних відносинах – визнаний факт. Неписаний закон міжнародного спілкування свідчить, що нації можуть застосовувати силу для захисту своїх національних інтересів. Міжнародне право також визнає засоби примусу, за винятком війни, як методи, які можуть використовуватися державами для досягнення своїх бажаних цілей та завдань. Втручання, ембарго, бойкоти, репресалії, репресії, відплата, розрив відносин – популярні засоби примусу, які може використати нація, щоб змусити інших прийняти певний спосіб поведінки чи утриматися від курсу, що нація вважає шкідливим.

Використання військової сили проти міжнародного тероризму зараз повсюдно визнано природним та справедливим засобом боротьби з загрозою. Сьогодні світова громадська думка припускає використання війни та інших силових засобів для викорінення міжнародного тероризму.

Усі ці засоби використовуються всіма народами задля забезпечення своїх національних інтересів. Нації повинні захищати свої національні інтереси, і вони можуть вільно вибирати потрібні засоби для цієї мети. Вони

можуть використовувати мирні засоби або засоби примусу, коли вони хочуть чи вважають за необхідне.

Проте в інтересах міжнародного миру, безпеки та процвітання очікується, що країни утримуються від використання примусових засобів, зокрема війни та агресії. Очікувалося, що вони залежатимуть від мирних засобів урегулювання суперечок та захисту своїх інтересів.

Разом з цим викликають занепокоєння наслідки збройних конфліктів, які включають проблеми біженців, неоголошену війну з використанням гібридних методів, які виходять за межі географічної близькості держав. Проблеми довкілля та зміни клімату – це інші галузі, які потребують більш тісної співпраці між державами, особливо при усуненні наслідків природних катастроф.

Держави перебувають у стані конкуренції, а їхні дії та зброя вдосконалені сучасними технологіями. Значною мірою існує недовіра на глобальному рівні навіть після закінчення холодної війни. Це наводить на думку, що, можливо, холодна війна насправді не закінчилася, а змінила свій характер [56].

Отже, питання міжнародної безпеки складне і є предметом обговорення та опрацювання ключових світових організацій на глобальному та регіональному рівнях, інституцій на національному рівні держав тощо. Безперечно, важливим для міжнародної спільноти та держав світу є врегулювання збройних конфліктів та забезпечення та сприяння миру у міжнародному середовищі. У першу чергу через посилення систем колективної безпеки в усьому геополітичному просторі.

В сучасному світі актуальним залишається дослідження збройного конфлікту, адже це явище здійснює значний вплив на міжнародну політичну ситуацію, а також є загрозою державам, правам і свободам людини та громадянина.

Конфлікти є комплексним, складним, соціально-політичним явищем і

предметом у багатьох сферах знань, які пропонували своє тлумачення даного поняття. В соціологічній науці конфлікт визначали як протистояння між індивідами та соціальними групами, які націлені на досягнення певної соціально-важливої мети; в політології його розглядають як протиріччя, яке є результатом боротьби за владу та розподіл ресурсів; конфліктологи досліджують його як зіткнення інтересів та позицій взаємодіючих суб'єктів. В юридичній сфері конфлікт розглядають як вид соціального протистояння, яке базується на протилежності поглядів, потреб кількох суб'єктів, що призводять до їхнього протиборства [57, с. 94].

Закінчення «холодної війни» наприкінці 1980-1990-х років разом із розпадом соціалістичного табору та Радянського Союзу викликали дискусії щодо політичних перспектив світу за нових обставин. Власне, першою концепцією, з якої починається ця дискусія, є концепція американського політолога Ф. Фукуями. Він стверджував, що «кінець історії» настав, оскільки глобальне ідеологічне протистояння між лібералізмом і комунізмом завершилося перемогою лібералізму. Тобто остаточне вирішення питання про вибір шляху суспільного розвитку може об'єднати людей на основі спільних загальнолюдських цінностей. Всі проблеми й конфлікти, що залишилися з минулого, будуть вирішені. Цей оптимістичний погляд на майбутнє не виправдався, і авторам концепції довелося згодом його заперечити [78, с. 150].

Іншою концепцією була концепція американського політолога С. Гантінгтона. Він погоджував зі Ф. Фукуямою колегою в тому, що ідеологія була підґрунтям конфліктів в період «холодної війни». Але Гантінгтон не вважав нову епоху безконфліктною. Навпаки, на зміну колишньому політичному протиборстві, заснованому на відмінностях ідеологій та суспільних систем, прийшли конфлікти цивілізаційного характеру. Відмінності між цивілізаціями, за Гантінгтоном, мають глибше коріння, ніж відмінності між принципами політичного та економічного устроїв,

тому конфлікти, що породжуються цивілізаційним фактором, будуть протікати більш гостро, ніж конфлікти, що мали інші підстави. У ХХІ ст. країни Заходу можуть зіткнутися, на думку С. Гантігтона, з новими погрозами з боку незахідних цивілізацій, перш за все ісламської й буддистсько-конфуціанської [86, с.110].

Свій погляд на перспективи світової політики й характер конфліктів у ХХІ столітті висловили й прихильники неомарксизму. Найвідоміший з них, американський соціолог, І. Валлерстайн, вважає, що причиною всіх негараздів залишається глобальна капіталістична «світ-система». Саме властиві їй суперечності породжують і будуть породжувати конфлікти як у центрі самої світ-системи, так і на її периферії, в країнах «третього світу». Конфліктогенними будуть міжнародні відносини, але ще вищий потенціал конфліктності буде характерний для внутрішніх соціально-економічних і соціально-політичних процесів, причому не тільки в бідних, але й в багатих країнах [115, с. 49-65].

Вплив системи міжнародних відносин на характер та інтенсивність міжнародних конфліктів активно вивчається в рамках неореалістичного напрямку в теорії міжнародних відносин. Американський політолог К. Волтц аналізував однополярні, біполярні та багатополлярні моделі міжнародної системи з точки зору їх стабільності, і, таким чином, вірогідності розв'язання збройних конфліктів. На його думку, найбільш стабільною є біполярна система, а найменш стабільною – однополярна; багатополлярна займає проміжне положення. Проте є й протилежна думка, згідно з якою зростання кількості полюсів та центрів сили веде до дестабілізації, а однополярна структура міжнародної системи є найстабільнішою, оскільки забезпечує концентрацію сили й влади [116, с. 80-90].

Виходячи із підходів до вивчення конфліктів, визначення конфлікт кожна зі сфер знань, може трактувати його по-різному. У доктрині міжнародного та національного права конфлікт диференціюється в залежності

від характеру, темпоральної ознаки, мети, учасників, суті, природи, масштабів, підстав виникнення, інтенсивності тощо. Варто більш детально визначити критерії, що є підставою для визначення, кваліфікації та типів конфліктів [29, с. 130].

Разом із визначенням «збройний конфлікт» використовуються категорії «військова сутичка», «військовий інцидент». Військова сутичка або інцидент часто виникає через непорозуміння або випадкове зіткнення, а збройний конфлікт є результатом, викликаним агресивною політикою будь-якої військово-політичної сили, яка спровокувала зіткнення військ для досягнення своїх цілей.

Поняття «збройний конфлікт» є широким і включає поняття «війна». Але не всі збройні конфлікти можна назвати війнами, оскільки між ними є істотні відмінності. А. П. Ладиненко зазначав, що термін «війна» став часто вживатися в ситуаціях, які не можна кваліфікувати як збройний конфлікт. Такі як війна ідеологій, антитерористична війна, інформаційна війна тощо.

Термін стає все більш поширеним у політичній та юридичній сферах (війна економік, війна дипломатії). Збройний конфлікт займає своє місце з подібним значенням. Той факт, що термін «війна» не може охоплювати всі види збройного протистояння, став причиною визнання «збройного конфлікту» [28, с. 133-136].

На думку М. О. Акімова, під терміном збройний конфлікт у визначенні Стокгольмського міжнародного інституту дослідження проблем миру слід розуміти як залучення бойової техніки та зброї між збройними силами двох чи більше урядів, або між одним урядом і принаймні однією організованою збройною групою, що призводить до втрати щонайменше 1000 життів протягом календарного року. Причина конфлікту базується на діяльності урядів та/або територіальних претензіях [5, с. 2].

В. М. Репецький підкреслював, що збройний конфлікт – це збройна боротьба між державами (міжнародна) або між державами та антиурядовими

військовими організаціями (неміжнародна).

Збройні конфлікти характеризуються:

- високою залученістю і вразливістю місцевого населення;
- використанням нерегулярних угруповань;
- застосування диверсійно-терористичних методів;
- складністю морально-психологічних умов для армійців та мирного населення;
- залученням значних сил і засобів на забезпечення протекції логістичних маршрутів та шляхів пересування, регіонів і позицій розташування військ (сил);
- небезпекою переформатування в міжнародний збройний конфлікт або внутрішнє збройне протистояння [35, с. 56].

Шведські дослідники М. Солленберг і П. Валленштейн [114, с. 629-644] визначають збройний конфлікт як тривале протистояння між двома чи більше урядами або між збройними силами одного уряду і принаймні однієї організованої збройної групи. М. Солленберг і П. Валленштейн також класифікували збройні конфлікти за кількістю жертв на малі збройні конфлікти (менше 1000 жертв) і середні збройні конфлікти (більше 1000 жертв, але менше 10000). 1000 на рік збройного конфлікту) і війни (понад 1000 жертв конфлікту на рік під час конфлікту). Інші автори називають це число від 100 до 500 смертей [47, с.87-104].

Є.Л. Стрельцов вважає, що під конфліктами слід розуміти екологічні, енергетичні, демографічні, продовольчі, фінансові та інші складнощі [52, с. 133]. Екологічні, енергетичні, демографічні, продовольчі, фінансові та інші складнощі в приведеному визначенні, з одного боку – є підставами для виникнення конфліктних ситуацій, а з іншого – кваліфікуючими ознаками, що в подальшому обумовлюють видові та типові форми конфліктів.

Наявність певних суперечностей, розбіжностей або спорів породжують конфлікт, а підґрунтям для його виникнення можуть слугувати різноманітні

соціальні, соціокультурні, етнічні, політичні, геополітичні, економічні, релігійні та інші протиріччя суб'єктів міжнародного права, а також окремих квазідержавних утворень, певних класів, народностей, соціальних груп тощо.

Еволюції конфліктів, їх поступові ускладнення та трансформації призводять до появи нових видів конфліктів, що в свою чергу, ставлять перед дослідниками ряд гострих питань, які потребують детального дослідження.

Сьогодні, незважаючи на видову різноманітність конфліктів найбільш небезпечними вважаються крайні форми конфліктних ситуацій які в кінцевому вигляді перетворюються на збройні конфлікти. Під збройними конфліктами найчастіше за все розуміють силове протистояння між групами людей, яке відбувається у результаті зіткнення різних інтересів, які не змогли бути улагоджені іншими способами в через неможливість або небажання [42, с. 88].

При цьому слід відрізнити «збройний конфлікт міжнародного характеру» та «збройний конфлікт неміжнародного характеру». В даному питанні існує багато розбіжностей як теоретичного, так і практичного характеру, адже вони встановлюють відмінний режим регулювання на різних масштабах території, але все-таки визначають режим захисту цивільного населення та взаємодії протиборчих сил і в основному спрямовані на зменшення жорстокості при збройних конфліктах. Порівняння різних дефініцій вищезазначених понять дасть змогу краще зрозуміти історію деформації даних понять та виокремити характерні ознаки «збройного конфлікту» які залишались незмінними, отже ті, які є основоположними у визначенні даного поняття.

Міжнародне гуманітарне право визнає дві категорії збройних конфліктів. Розпізнавальною ознакою тут служить державний кордон: війна між двома або більшим числом держав вважається міжнародним збройним конфліктом, а збройні зіткнення, що відбуваються в межах

території однієї держави, – не міжнародними (внутрішніми) збройними конфліктами (звичайно їх називають громадянськими війнами). Виключенням є ситуація, коли народ повстає проти колоніального панування, здійснюючи своє право на самовизначення: із прийняттям Протоколу I, національно-визвольні війни стали вважатися міжнародними збройними конфліктами. Норми Женевських конвенцій разом з Додатковими протоколами містять 20 положень по збройних конфліктах неміжнародного характеру й 500 статей по міжнародних війнах [10, с. 119].

Міжнародна політика часто ґрунтується не тільки на засадах демократії і визнання суверенітету інших держав, але і на врахуванні збройних потужностей при проведенні переговорів в міжнародній політиці. Також варто зазначити, що постійна армія як інструмент повинна застосовуватись тільки для захисту суверенітету і територіальної цілісності держави, при цьому виключно як крайній захід, а не для посягання на суверенітет інших держав чи для розпалювання релігійної, расової чи іншої ворожнечі.

Вчений Н. Пронюк визначає, що міжнародний збройний конфлікт – це збройне зіткнення між державами, між національно-визвольним рухом і метрополією, між повсталою стороною та військами уряду відповідної держави [57, с. 93].

В. П. Попович визначає збройний конфлікт як один із видів соціальних конфліктів, що виникає між державами (міжнародний збройний конфлікт) або між збройними силами, або іншими організованими збройними групами однієї держави, які, перебуваючи під відповідальним командуванням, контролюють частину її території (неміжнародний збройний конфлікт), характеризується високим рівнем розвитку протиріч у відносинах між ними та вирішується за допомогою використання зброї [46, с. 31–32].

Міжнародний збройний конфлікт як юридичне поняття згадується в ст.

2, яка є загальною для всіх Женевських конвенцій 1949 року: «На додаток до положень, які втілюються в мирний час, ця Конвенція застосовується до всіх випадків оголошеної війни чи будь-якого іншого збройного конфлікту, що може виникнути між двома чи більше Високими Договірними Сторонами, навіть якщо одна з них не визнає стану війни. Конвенція також застосовується до всіх випадків часткової або цілковитої окупації Високої Договірної Сторони, навіть якщо ця окупація не натрапляє на жодний збройний спротив...» [26].

Таким чином, збройний конфлікт міжнародного характеру, з точки зору міжнародного права, являє собою оголошену або неоголошену війну, збройний конфлікт, часткову або повну окупацію, навіть без збройного опору, збройними конфліктами, в яких народи ведуть боротьбу проти колоніального панування, іноземної окупації та расистських режимів для здійснення свого права на самовизначення.

Збройний конфлікт неміжнародного характеру – це спрямоване на досягнення політичних цілей, тривале за часом протистояння в межах території держави між військовими й незаконними формуваннями, або між двома протиборчими сторонами при відсутності центральної влади уряду, дії яких несуть загрозу основам конституційного ладу країни, правам і свободам громадян, і при цьому учасники збройних формувань фактично здійснюють такий контроль над частиною території держави, який дозволяє вести їм відкриті, безперервні і узгоджені військові дії [57, с. 94].

Таким чином, автор виокремлює критерії щодо конфліктних ситуацій. По відношенню до збройних конфліктів — це:

- 1) наявність або відсутність збройного спротиву;
- 2) масштаб конфлікту;
- 3) юридична дія або бездіяльність, що знаменувала початок конфлікту;
- 4) суб'єктний склад (конкретні учасники, їх кількість конкретних

учасників);

- 5) можливість вести бойові дії;
- 6) тривалість збройного конфлікту [57, с. 97];
- 7) контроль певної території [27, с. 196].

В підсумку варто звернути увагу на те, що категорія «міжнародна безпека» є багатогранною, оскільки це водночас і стан, і діяльність, і результат цієї діяльності. Хоча існує багато трактувань, основними характеристиками міжнародної безпеки є мирне співіснування країн світу та стабільний розвиток міжнародної спільноти в усіх сферах суспільного життя. Міжнародна безпека залежить не лише від дотримання військово-стратегічної рівноваги, але й від урегулювання збройних конфліктів та здатності міжнародного співтовариства своєчасно виявляти та усувати виклики.

Держави повністю усвідомлюють важливість мирних засобів вирішення конфліктів таких як переговори та дипломатія та просування своїх національних інтересів. Разом з цим військові засоби та агресія продовжують використовуватися державами у реальному ході міжнародних відносин та загрожують міжнародній безпеці, а військова міць як і раніше, залишається основною частиною могутності держав.

1.2. Методологія дослідження проблеми

Конфлікти апріорі є невід'ємним складником будь-якого суспільства, проте справжнє мистецтво політики полягає в тому, щоб ефективно й раціонально їх регулювати, нівелюючи їх негативні наслідки, які можуть супроводжуватися насиллям. Рівень конфліктогенності у світі не знижується з роками, тому збройних конфліктів не втрачають своєї актуальності в XXI ст. За період з 2011 по 2022 рр. кількість протестів і локальних конфліктів по всьому світу лише збільшується. Окупація Російської Федерації частини території України, що триває з різною інтенсивністю вже дев'ятий рік, знекровлює нашу державу, створює постійну напругу й ризик ядерної війни.

У таких умовах нагальною потребою є не лише патріотичне виховання і медійна грамотність, а й усвідомлення населенням того факту, що збройний конфлікт в Україні не матиме швидкого вирішення, і процес миробудівництва триватиме не одне десятиліття.

Представники реалістичного напрямку в політичній думці, такі, як американський політолог середини ХХ ст. Г. Моргентау, вважали конфлікти іманентно властивим і принципово невід'ємним атрибутом міжнародних відносин. Вони вважали, що кожна держава має бути готовою у разі виникнення небезпеки збройного конфлікту до застосування сили для захисту власних інтересів, оскільки інших шляхів забезпечення безпеки вони не бачили. У тій чи іншій мірі традиції класичного реалізму в сучасних умовах продовжує один з теоретичних напрямів вивчення міжнародних відносин – неореалізм [94, с 50].

Г. Моргентау розглядав міжнародне політичне середовище як політику із застосуванням сили. При цьому вчений не розділяє поняття могутності, влади, сили та впливу, а виражає їх категорією «power». Вчений здійснив спробу узагальнити характеристики і позначити цілі та засоби державної політики на світовій арені. Г. Моргентау виокремлює конкретні елементи сили: воєнний ресурс, потенціал промисловості, природний ресурс, геостратегічні переваги, показник чисельності населення, характеристики культури, національна мораль, якість дипломатії та державного управління.

Представник структуралістського підходу Р. Арон виділяв силу лише як одну із складових могутності держави. Могутність держави базується на застосування сили, в тому числі й для забезпечення ефективності зовнішньої політики. Могутність міжнародного актора – це спроможність нав'язати власну волю іншим, і виражати соціальні відносини. Тим самим Р. Арон розглядав силу через призму в залежності її від особливостей системи зв'язків та взаємодій між державами. Основами даного підходу, який отримав назву

структуралістського, були теорії взаємозалежності, які поширювалися в 70-і рр.[3].

Р. Арона зазначає, що «міжнародна система складається з політичних акторів, які мають між собою мережу зв'язків і які можуть бути залучені у загальні військові дії». Головним політичним актором взаємодії в міжнародній системі для Р. Арона є держава, а міжнародні відносини обмежуються системою міждержавних зв'язків. Р. Арон приділив велику увагу оцінці ресурсній базі та державному потенціалу, що визначають її діяльність на міжнародній арені. На думку вченого, така оцінка є основним завданням та змістом у соціології відносин на міжнародній арені [16, с. 84]. При цьому потенціал держави характеризувався сукупністю, що складається з його географічного розташування, людських і матеріальних ресурсів та можливостей для впливу.

Г. Моргентау, Р. Арон стверджували, що конфлікти і війни будуть існувати завжди, бо національні інтереси акторів будуть перетинатися, а забезпечення миру і стабільності не належать до вияву волі чи розуму, а функціонують для збереження рівноваги та пошуку спільних інтересів [44].

Низка теоретиків взаємозалежності (Р. Коохейн і Дж. Най) звертали увагу на зміну розподілу сили у співпраці акторів на міжнародній арені, на перенесення головного протистояння між ними з воєнної сфери у фінансову та економічну сфери та на збільшення можливостей недержавних суб'єктів міжнародних відносин і малих держав. Отже, важливим внеском школи взаємозалежності є те, що вона показувала неможливість зведення категорії сили лише до її воєнної складової. Вона поступово стає витісненою іншими складовими сили такими, які включені до економічної, фінансової технологічної та культурної сфер. Водночас варто відзначити поспішність констатації витіснення ролі воєнної сили у відстоюванні міжнародними акторами своїх інтересів у основних положеннях представників цього підходу [3].

Ще одним вченим, який здійснив важливий внесок у дослідження конфліктів був Дж. Міршмаєр. Як і більшість вчених-міжнародників його покоління, Дж. Міршмаєр перебував під глибоким впливом К. Уолтца, засновника школи міжнародних відносин, відомої як неореалізм. У той час як класичні реалісти, такі як Г. Моргентау, відносили міжнародні конфлікти до природної схильності політичних лідерів прагнути посилити свою владу, неореалісти (або структурні реалісти), такі як К. Уолтц, знаходили причину війни в структурі міжнародних відносин. У моделі К. Уолтца відсутність влади над державами (умова анархії) змушує їх укладати союзи, щоб стримувати загрози, які представляють суперники. Інакше кажучи, міжнародний порядок визначається балансом сил між державами. За словами К. Уолтца, потреба в безпеці змушує держави віддавати перевагу статус-кво та займати оборонну позицію щодо своїх конкурентів.

Протилежна точка зору Дж. Міршмаєра, яку він назвав «наступальним реалізмом», стверджує, що потреба в безпеці та, зрештою, у виживанні робить держави агресивними максимізаторами влади. Держави не співпрацюють, за винятком тимчасових альянсів, але постійно прагнуть зменшити владу своїх конкурентів і зміцнити свою.

Дж. Міршмаєр заснував свою теорію на п'яти основних припущеннях:

1. міжнародна система є анархічною (над державами немає влади, яка б могла вирішувати їхні конфлікти);
2. усі держави мають певний військовий потенціал (хоть і обмежений);
3. держави ніколи не можуть повністю з'ясувати наміри інших держав;
4. держави цінують виживання понад усе;
5. держави є раціональними акторами, які прагнуть просувати власні інтереси [89].

Ці умови, за словами Дж. Міршмаєра, «створюють сильні стимули для держав вести себе агресивно по відношенню одна до одної». Оскільки держави не можуть з упевненістю знати теперішні чи майбутні наміри інших

держав, підсумував він, для них раціонально намагатися запобігти можливим актам агресії, збільшуючи свою військову міць і займаючи наполегливу позицію щоразу, коли на карту поставлені їхні основні інтереси безпеки.

Хоча Дж. Міршмаєр визнавав війну законним інструментом державного управління, він не вважав, що вона завжди виправдана. Насправді він дуже критикував війну в Іраку (2003–2011) і те, що він вважав спробою Сполучених Штатів контролювати світ. Стосовно зовнішньої політики США він виступав за стратегію «глобального балансування», а не «глобальної гегемонії». Наддержава, така як Сполучені Штати, стверджував він, не повинна намагатися нав'язати своє правління на всіх континентах, а повинна втручатися лише тоді, коли інша велика держава загрожує керувати регіоном стратегічного значення. Таким чином, Дж. Міршмаєр вважав участь США у Другій світовій війні цілком доречною, оскільки нацистська Німеччина та імперська Японія прагнули домінувати у своїх регіонах. Однак він розкритикував зовнішню політику США після закінчення холодної війни за переоцінку військової потужності країни та її здатності використовувати цю силу за бажанням. Дж. Міршмаєр, зокрема, виступав за виведення всіх військ США з Європи, стверджуючи, що їхня присутність там нераціональна, оскільки жодна держава зараз не загрожує домінувати на континенті.

У 2007 році Дж. Міршмаєр у співавторстві зі Стівеном М. Уолтом написав бестселер, але дуже суперечливу книгу «Ізраїльське лобі та зовнішня політика США» (2007). Він стверджував, що потужне лобі спотворює зовнішню політику США проти національних інтересів країни, забезпечуючи безумовну підтримку Ізраїлю. Деякі засуджували роботу як конспірологічну або фактично слабку, тоді як інші аплодували її авторам за те, що вони мали сміливість підняти важливе політичне питання [89].

Велику дискусію серед неореалістів і неокласичних реалістів викликала теорія демократичного миру. Як результат – найбільш конструктивна критика цієї теорії. Теорія демократичного миру, яка бере свій початок від

ліберального інтернаціоналізму стверджує, що ліберальні демократії є миролюбні за своєю природою і між собою не воюють, адже мають спільні цінності й економічні зв'язки. На держави впливають фактори стримування від конфліктів (ідеологія, економічна взаємозалежність, громадська думка, бюрократичний апарат, міжнародне право й міжнародні зобов'язання тощо). Мир, відповідно, можливий через поширення ліберально-демократичних цінностей. М. Дойл і Б. Рассет заклали основу масивної доказової бази теорії, тому їхні дослідження можна вважати основою концепту демократичного миру [74 с. 178].

Втім, саме сумніви в емпіричних дослідженнях породили дебати навколо теорії демократичного миру. На думку українського дослідника Д. Короткова, наукова суперечка Д. Бабста, М. Смолла та Д. Сінгера була першим дискурсом лібералів і реалістів на основі доказів щодо ролі війни в світовому співтоваристві і шляхів її уникнення. У 1995 році реалісти Г. Фарбер і Дж. Гова провели масштабне дослідження і виявили, що статистично можна судити про «демократичний мир» тільки після Другої світової війни [77, с.18]. Дослідники погодилися, що дійсно демократії воюють рідше, але протиріччя між ними завжди є; були навіть приклади оголошення війни демократією, хоча реальних збройних зіткнень не було [77, с. 14, 21]. Важко вважати війни між великими державами просто протистоянням між демократією та авторитаризмом (приклад Першої світової війни), більше того до 1914 року демократії були більше схильні до війни, ніж інші режими [77, с. 30].

К. Лейн також критикує неолібералів і вважає, що демократична співпраця і взаємне стримування є мало ймовірними, адже сильний гравець завжди намагався змусити слабшого піти на поступки. Силова політика була ключовим механізмом під час криз між демократичними державами. Демократичні держави не є пацифістськими: вони такі лише між собою, але агресивні по відношенню до недемократичних держав [97, с. 7]. Демократіям може бути вигідно дестабілізувати політичний режим інших демократій.

Значна частина теоретичного підґрунтя дослідженні збройних конфліктів була розроблена західними науковцями й експертами в рамках студій з дослідження проблем миру й конфлікту (англ. Peace and Conflict Studies). Концепція Peace and Conflict Studies базується здебільшого на ліберально-ідеалістичній традиції. Візія миру в рамках Peace and Conflict Studies змінювалася залежно від етапу розвитку наряду. Традиційно Peace and Conflict Studies включає такі аспекти, як права людини, розвиток і реконструкція, діяльність міжнародних організацій, агенцій, неурядових організацій і недержавних суб'єктів, ширші підходи до розбудови миру. Методологія досліджень спрямована на розуміння насильства, війни, миру з точки зору різних верств населення, а не лише еліт [40, с. 36-38].

Ключовою фігурою в академічному середовищі фахівців з проблем миру і конфліктів є Йоганн Гальтунг – професор мирних студій Американського університету, Колумбійського університету, університетів Рітсумайкен, Тромсе і Віттен. Він відомий як засновник міжнародного інституту досліджень миру і журналу «Дослідження миру», директор мережі з питань миру, розвитку та довкілля «ТРАНССЕНД: мир і розвиток». Цей норвезький дослідник є автором понад 60 книг і 1000 фахових статей, відзначений численними преміями та нагородами, був учасником врегулювання понад 20 внутрішніх і міжнародних конфліктів. Зокрема, можна виділити посередництво Й. Гальтунга в конфлікті між Еквадором та Перу, громадянській війні в Анголі, Сомалі, М'янмі, що врятувало людські життя й сприяло позитивній динаміці в конфліктному врегулюванні [40, с. 36].

Концепція дослідника була створена в роки «холодної війни», відповідно, Й. Гальтунг орієнтувався на реалії біполярного світу. Втім, його колосальний науковий доробок був доповнений у 2000-х рр. і не втратив своєї актуальності навіть сьогодні. Й. Гальтунг є автором таких понять, як «негативний мир» та «позитивний мир», «АВС»-трикутник конфлікту,

«пряме насилля», «структурне насилля» та «культура насилля», вченим розроблена типологія конфліктів і метод transcend, тобто розв'язання конфлікту ненасильницькими засобами, зокрема, шляхом розвитку діалогу та медіації.

Наступні ідеї Й. Гальтунга є актуальними, важливими та доцільними для сучасного розуміння миру, конфлікту, особливостей процесу розбудови миру:

1. Сьогодні немає підстав говорити про позитивний мир у світі або окремих регіонах, зменшення проявів прямого чи структурного насилля. Концепція позитивного миру не може бути реалізована сьогодні, адже для її повноцінного втілення необхідні кардинальні структурні зміни як на рівні держав, так і на рівні системи міжнародної безпеки. З іншого боку, не можна бути впевненими в тому, що ідея співпраці та розбудови позитивного миру за теорією Й. Гальтунга не стануть основою в майбутньому. Приклади застосування окремих елементів концепції позитивного миру як всередині держав, так і на міжнародній арені існують. Кооперація та співпраця відбуваються навіть між тими державами, що колись були ворогами або виступали у ролі жертви та насильника. Класичний приклад – відносини між Німеччиною та Францією, Німеччиною та Польщею після Другої світової війни. Із колишніх ворогів вони перетворилися на партнерів, які об'єднали свої зусилля та ресурси в рамках Європейського Союзу.

2. Позитивний мир залишається певним ідеалом, до якого варто прагнути, але цілком нормальним явищем у постбіполярних міжнародних відносинах є недосконалий і неповний негативний мир. У сучасній практиці активно впроваджується концепція негативного миру, тобто обмеження застосування прямого насилля (наприклад, застосування санкцій чи прямої військової сили з метою розведення або стримання конфліктуючих сторін, використання поліцейського апарату й судової системи для обмеження чи

покарання насильницьких дій в державі). Головний мінус негативного миру – він не вирішує причин конфлікту, а лише завершує чи стримує відкриту фазу і не виключає можливість прямого зіткнення.

3. До сьогодні активно застосовуються визначені Й. Гальтунгом такі типи насилля, як пряме, структурне й культурне насилля. Люди досі починають війни та застосовують силу для вирішення конфліктів, що є ілюстрацією реалізації прямого насилля. Культурне насилля полягає у легітимізації насилля через окремі аспекти культури. Ми є свідками поширення голоду, дискримінації, розриву між рівнем доступу до ресурсів та благ для бідних та багатих, тобто соціальної нерівності – проявів структурного насилля. Звільнення від структурного насилля сприяє підтриманню миру. Воно допомагає людству розвиватися в напрямку справедливого правосуддя, яке в свою чергу здатне трансформувати конфлікт мирними засобами. Свобода від структурного насилля формує курс суспільства, необхідний для посилення миру.

4. За Й. Гальтунгом, насилля постійно видозмінюється: з'являються нові засоби та способи спричинити шкоду, тобто інструментарій насилля постійно вдосконалюється, тому необхідно постійно чітко визначати для суспільства і системи міжнародних відносин, що таке мир; формувати єдиний наратив у цій сфері [40, с.37].

Саме поняття конфлікту науковець визначає як соціальну систему суб'єктів, що мають несумісні цільові стани. Конфлікт, як зауважує вчений, – це умова, за якої існують суб'єкти в переслідуванні чи захисті несумісних цілей [80, с. 35, 108].

У структурі конфлікту Й. Гальтунг виділяє три компоненти: ставлення, поведінку та протиріччя – і пропонує розглядати їх невіддільно один від одного [79, с. 80].

В основі фундаментальних конфліктів, як уважає вчений, лежать основні потреби людини – безпеки, добробуту, свободи й ідентичності [79,

с. 84–85].

У праці «Theories of Conflict» Й. Гальтунг виділяє поряд із чотирма групами базових людських потреб похідні від них найбільші соціально-політичні проблеми сучасності: насилля, бідність, репресії та забруднення навколишнього середовища [80, с. 161–162].

Саме основні потреби дають змогу пояснити, чому деякі конфлікти стають настільки складними, тривалими, фундаментальними й важко виліковними, адже вони розгортаються довкола основних цілей (цінностей та інтересів) [79, с. 85].

Для вирішення конфлікту вчений пропонує трансформувати його. Метою трансформування конфлікту є отримання миру між сторонами що конфліктують. Й. Гальтунг пояснює мир як можливість вирішувати конфлікти самостійно, творчими й ненасильницькими засобами та залучати до цього всі можливі інструменти. Мир розглядається як відсутність деструктивного впливу, поведінки та насильницьких дій [81, с. 61–65].

Й. Гальтунг пропонує застосування методу «transcend» на прикладі з Корейським півостровом через відкриття залізничних колій та дороги для автомобілів між двома Кореями, як пропонувала Економічна комісія ООН. Межа між двома Кореями – це водночас лінія розмежування між небагатими (В'єтнам, Китай, Північна Корея) та заможними державами (Південна Корея, Японія, Тайвань), які з часом можуть створити спільний ринок Східної Азії, союз в економічній сфері чи об'єднання на зразок ЄС [79, с. 32].

Важливим прикладом практики втілення творчого у вирішенні конфліктів є концепт який запропонував Й. Гальтунг при вирішенні конфлікту між Перу та Еквадором в кінці ХХ ст. Вчений запропонував створити «бінаціональну зону із заповідним парком», який принесе прибуток від туристів обом сторонам з суперечливої території. Очільник Еквадору С. Дюран Бальєн та представники Перу підтримали пропозицію

вченого й підписали мирний договір у Бразилії в 1998 році.

Свій концепт вчений запропонував і для конфлікту між Ізраїлем і Палестиною, конфлікту в Північній Ірландії та Югославії тощо. Спільними характеристиками у вирішенні різних конфліктів є відсутність насильства, підтримання діалогу і рівноправність сторін [79, с. 154].

Й. Гальтунг не тільки розробив теорії миру, конфлікту та посередництва, але й застосував їх на практиці, подібно до того, як лікар використовує свої зусилля для діагностики, прогнозу та терапії пацієнтів. Замість того, щоб слідувати традиційним і незадовільним способам вирішення конфлікту двох сторін, наприклад А виграє, В програє і навпаки; Й. Гальтунг дотримується методу, поважаючи реалії та базові людські потреби, такі як виживання, благополуччя, свобода та ідентичність. Для цього Й. Гальтунг розробив метод transcend (теорія та практика конфліктів, теорія та практика насильства, трансформація миру, діалог та переговори) трансформувати конфлікт мирними засобами, що становить триетапний підхід, який зазвичай називають методом transcend.

Зміцнення впевненості:

Медіатор повинен спочатку зрозуміти цілі конфліктуючих сторін, страхи та занепокоєння, пов'язані прямо чи опосередковано з курсом завоювання їхньої довіри.

–Відносини взаємності:

Медіатор повинен надати час, щоб розрізнити законні та незаконні цілі та людські потреби обох сторін. Самовизначення медіаторів є ключовим елементом у відновленні взаємних відносин з ними.

–Ідентифікація розриву:

Медіатор повинен намагатися подолати розрив між усіма законними, але суперечливими цілями сторін за допомогою взаємоприйнятних, бажаних рішень для сталого майбутнього, яке втілює творчість, співпереживання та ненасильство, створюючи нову реальність [69].

Отже, в основі ідей Й. Гальтунга, трансформація конфлікту базується на зосередженні уваги на таких питаннях, як культура, структура, зацікавлені сторони тощо, і пошуку привабливих для сторін цілей і методів вирішення конфлікту.

Шведський дослідник Т. Олсон в контексті Peace and Conflict Studies висуває власну концепцію трикутників (англ. «Triple-R and Triple-M concept»), яка розкриває причини конфліктів і варіанти розв'язання конфліктної ситуації та встановлення миру. Відповідно до концепції, люди беруться за зброю, тому що в них є причини (англ. «Reasons») у вигляді скарг і цілей, ресурси (англ. «Resources») у вигляді здатності й можливостей, і вони мають рішучість (англ. «Resolve»), тому що вони не бачать альтернативи насильству для досягнення своїх цілей (R-фактори) [96, с.134]. Це перелік необхідних і достатніх вимог для початку збройного міждержавного конфлікту. Різні ступені миру в процесі вирішення конфлікту науковець також пояснює за допомогою М-трикутника: MHS (Mutually Hurting Stalemate) – патова ситуація, яка взаємно шкодить; MEO (Mutually Enticing Opportunity) – взаємно приваблива можливість; MOR (Mutually Obtained Rewards) – взаємна винагорода внаслідок припинення конфлікту [96, с.134]. Трикутник Triple-M рухається через фази діалогу, імплементації та консолідації. Тобто мир постає як змінна, виражена Т. Олсоном у цих трьох варіаціях, залежно від комбінації R-факторів у процесі врегулювання конфлікту.

З точки зору введених тут понять, трикутник Triple-R – це набір взаємопов'язаних, пояснювальних змінних, які проливають світло на залежну змінну, трикутник Triple-M. Оскільки кожен учасник конфлікту має свій власний трикутник Triple-R, мирний процес, на думку дослідника, полягає у гармонізації різних трикутників Triple-R суб'єктів конфлікту, щоб вони разом і взаємно сприяли співпраці замість конфлікту [96, с.144]. Через трикутник Triple-R можна аналізувати процес врегулювання конфлікту: діалог, домовленість і його реалізація, управління конфліктом або трансформація

конфлікту, консолідація і мир, адже R-фактори виступають також як дестимулятори до війни та як вибірккові та колективні стимули для миру [96, с.152]. Ці обидва трикутники можна використовувати для вироблення стратегії запобігання конфліктам. У ключі практичної спрямованості концепція Triple-R/Triple-M пропонує корисний спосіб організації інструментарію учасників мирних переговорів і практиків із запобігання конфліктам, а також мотивації та структурування політичних дій, міжнародного співробітництва та координації переговорного процесу та реалізації мирного врегулювання.

Підсумовуючи варто підкреслити, що теоретичні положення Й. Гальтунга, Дж. Міршаймаєра, М. Дойла, Б. Рассета, Т. Олсона тощо мають величезний потенціал у науці, оскільки пропонують кращий шлях для здобуття миру в умовах постійно активного міжнародного конфлікту в Україні та загрози залучення ядерних ракет до протистояння.

Варто також зазначити, що розвиток ідей Й. Гальтунга та їх впровадження в українську політичну практику набули особливого значення для припинення збройного конфлікту та подолання наслідків нападу РФ на територію України. Теорія Й. Гальтунга про мирну трансформацію конфлікту та метод transcend, безумовно, повинні бути максимально застосовані на практиці, оскільки у сучасному світі необхідними залишаються мирні еволюційні зміни, однак у глобальному масштабі люди ще не в змозі вирішувати конфлікти повністю мирними засобами без насильства.

Сьогодні не існує універсального підходу для дослідження збройних конфліктів, тому важливо чітко розуміти їх суть, що допоможе більш якісно провести дослідження. Важливим є розуміння можливості використання обраних підходів та теорій, які є актуальними і використовуються науковцями сьогодні.

РОЗДІЛ 2

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ ЗБРОЙНИЙ КОНФЛІКТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА МІЖНАРОДНУ БЕЗПЕКУ

2.1. Специфіка російсько-українського збройного конфлікту

Напад Російської Федерації, що стався 24 лютого не залишив байдужим міжнародну спільноту. Наступ російських військ вплинув не лише на Україну, а й на міжнародну безпеку в цілому.

Він здійснювався гібридними методами, із якими ще не зустрічалася Україна. Разом з цим збройний конфлікт, який зараз триває не є чимось новим, це лише вдосконалення старого. В ньому з'явилися нові комбінації елементів, що використовувалися раніше і нові кіберзасоби, що роблять його ефективнішим і небезпечнішим. Тому для держави обраної для агресії постала необхідність у знаходженні адекватних своїм можливостям та ресурсам засобам протидії деструктивному впливу.

Для проведення дослідження були виокремлені критерії збройного конфлікту:

- 1) тривалість збройного конфлікту;
- 2) наявність або відсутність збройного спротиву;
- 3) окупована частина території України;
- 4) готовність вести бойові дії [57, с. 95];
- 5) контроль певної території [27, с. 196].

Збройний конфлікт в Україні триває 8 років і завдає втрат для обох сторін. У квітні 2014 року РФ окупувала Крим та здійснила спробу створити «народні республіки» у східних, південних та у центральних областях України. Громадяни РФ під виглядом «руху за незалежність» здійснили захоплення влади у Донецькій та Луганській області з підтримкою російських військ. Україна розпочала антитерористичну операцію. Після

тривалого протистояння у 2014-2015 рр. конфлікт на сході України перейшов у «заморожений» стан. Вже 24 лютого 2022 року РФ здійснила повноцінний напад на Україну під назвою «спеціальна операція».

Українці ще до початку нападу РФ були готові чинити спротив і дати відсіч ворогу. Такі результати показало опитування проведене Київським міжнародним інститутом соціології. 57,5% опитаних були готові обороняти свій населений пункт, а 37,3% готові були взяти до рук зброю. Ці показники зростали з грудня 2021 року.

У грудні 2021 року опір РФ готові були чинити 50,2% респондентів, а у 2022 році ця цифра становила 57,5%. У 2021 році взяти до рук зброю і дати відсіч арміям РФ були готові 33,3% опитаних українців, а 2022 року показник піднявся до позначки 37,3%. Ці показники спротиву агресору були більшими ніж у Східних регіонів.

Крім цього, у 2022 році 25% респондентів готові до проведення акцій непокорі проти окупантів, а у 2021 готовими до подібних дій були 21,7 % українців. Частина опитаних, які були готові виїхати у безпечніші регіони у 2022 році становила 12,4%, а 2021 року їх частка досягала позначки 14,8% [12].

В цілому опитування показало, що Україна буде і надалі чинити опір РФ і вести боротьбу за власну свободу, демократичні цінності та міжнародну безпеку. Спротив України допоміг зупинити РФ у просуванні на територію європейських держав і дозволяє Україні відвойовувати власні території.

Рис. 2.1. Готовність українців чинити спротив арміям РФ

% у стовпчику	Україна в цілому		Захід[1]		Центр		Південь		Схід	
	Гру.21	Лют.22	Гру.21	Лют.22	Гру.21	Лют.22	Гру.21	Лют.22	Гру.21	Лют.22
Чинитимуть опір (обрали одну з двох нижче або обидві опції):	50,2	57,5	60,5	72,2	52,2	62,9	43,0	48,4	37,2	30,5
Чинити збройний опір	33,3	37,3	39,7	44,8	33,7	42,2	29,7	32,6	25,6	17,8
Опиралися шляхом участі в акціях громадянського опору – таких, як демонстрації, протести, марші, бойкоту, страйки, громадянська непокора	21,7	25,0	28,6	31,2	22,5	26,9	15,8	20,2	16,8	16,1
Виїхати у більш безпечний регіон України	14,8	12,4	8,8	5,7	14,0	12,1	16,7	15,8	25,6	20,2
Виїхати за кордон	9,3	7,5	9,6	6,9	8,7	6,0	10,1	7,4	9,1	12,6
Нічого б не робив	18,6	17,9	14,4	11,6	17,8	14,8	22,1	21,0	22,7	32,8
Не знаю	12,1	7,6	10,9	6,6	13,7	7,0	12,1	9,4	10,7	7,9
Відмова відповідати	1,1	1,2	0,8	0,5	0,7	0,8	1,7	2,3	2,2	1,9

Напад РФ показав недієздатність її техніки та армійців. У РФ підписали указ про часткову мобілізацію, але саме ж населення не готове брати до рук зброю чи жертвувати свої кошти на підтримку армії про це свідчить опитування проведене соціологічною службою Russian Field проведене у серпні 2022 року. Соціологи вказали, що отримані дані можуть не збігатися з реальною ситуацією через страх росіян висловлювати свою думку і говорити правду.

Частка опитаних чоловіків у РФ, які не готові брати до рук зброю і воювати досягла 62%, а кількість людей, які не хочуть жертвувати гроші на армію зросла до 67%.

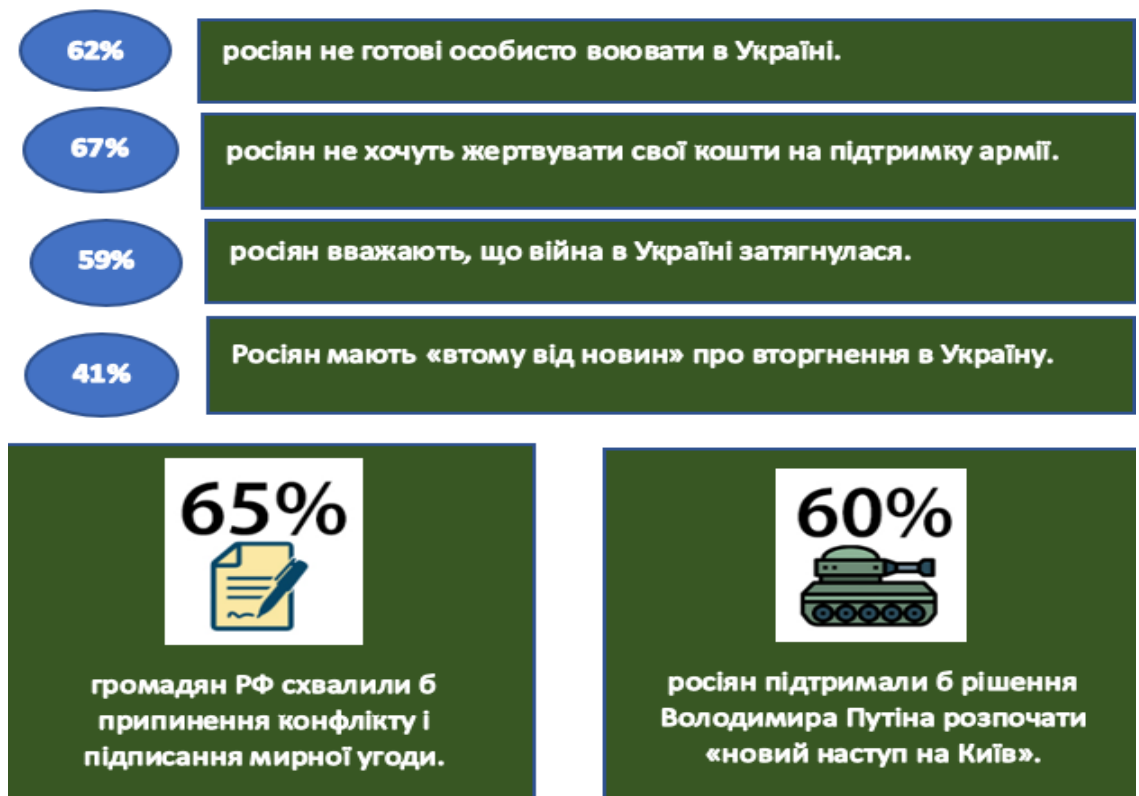
Частина опитаних чоловіків, які розповіли про своє бажання взяти до рук зброю становила 29%. З них 37% це люди віком від 45 до 59 років, а серед чоловіків віком від 18 до 29 років лише 23% погоджуються це зробити.

Згідно з опитуванням 60% громадян РФ підтримали б Володимира Путіна у «новому наступі на Київ», а частина громадян які виступили проти цього становила 26%. Разом з цим 65% росіян схвалили б підписання мирної угоди з Україною.

Частина росіян, які виступили за продовження війни склала 52%, а мирні переговори підтримали 38% населення. Значна частина населення РФ вважає, що війна затягується (59%), а 41% росіян втомилися від інформації, що надають ЗМІ [48].

Така дані свідчать, про те, що громадяни РФ не хочуть воювати, а мобілізація може бути зірвана, що ставить під загрозу проведення ротації та продовження бойових дій і окупації України. Тривалий конфлікт виснажив громадян РФ, а посилення авторитаризму, тиску на населення та збільшення кількості смертей їх рідних, в рамках наступу українських армійців, посилить соціальну напругу та небажання росіян воювати за хибні цінності «руського миру».

Рис. 2.2. Готовність росіян до продовження збройного конфлікту в Україні

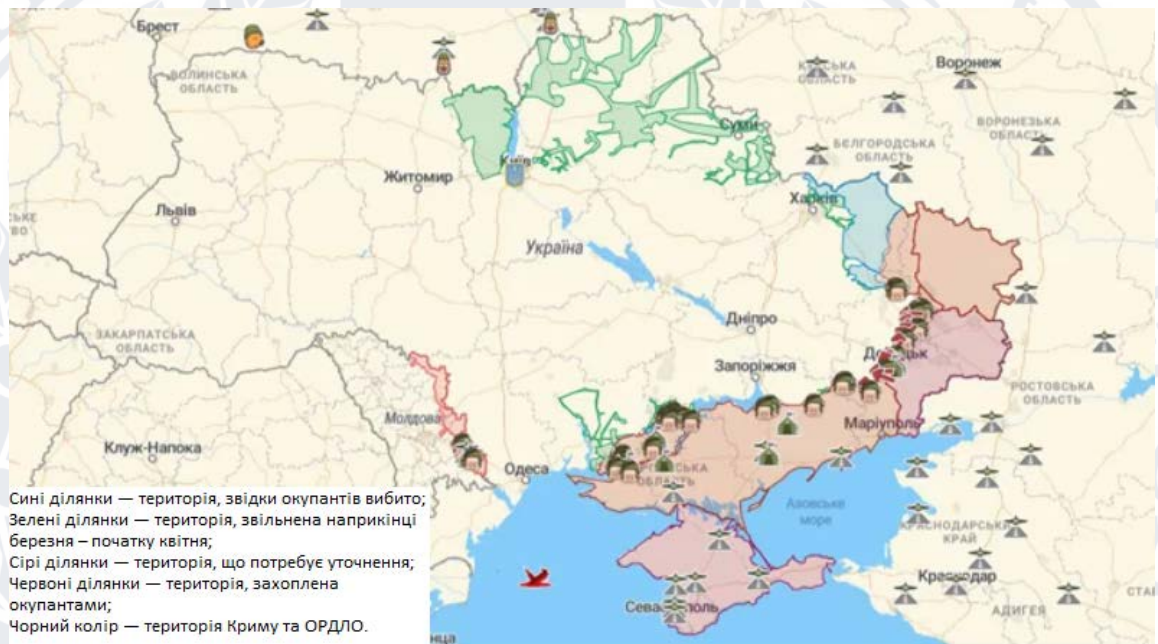
З 23 лютого РФ окупувала 43 300 кв. км, або 7% територій України. Окупована територія збільшилася у 2,9 рази і становить 125 000 кв. км.

Станом на липень 2022 року РФ окупувала 20% території України й проводила терористичні заходи, щоб дискредитувати ЗСУ і завдати непоправних збитків українця. Тимчасові окуповані території включають АР

Крим, частину Донецької, Луганської, Харківської, Запорізької Херсонської, областей та місто Севастополь.

Після початку наступу ЗСУ частина окупованих територій зменшилася, але залишається ваговою для України. Протягом війни українські армії повністю витіснили окупаційні війська з Чернігівської, Сумської, Київської, Миколаївської та Житомирської областей [11].

Рис. 2.3. Карта бойових дій в Україні станом на 22.09.2022

Наслідки окупації території:

- 1) Окупація території вплинула на спроможність України постачати зерно. Гостро постало питання продовольчої кризи, а РФ блокувала порти й розбивала шляхи постачання продовольства, використовуючи блокаду як зброю у переговорах.
- 2) Окрім зерна зупинилися заводи по виробництву неону, який є невід'ємним хімічним елементом у виробництві мікрочипів. До війни Україна поставляла на світовий ринок 55% неону. Його виробляли маріупольський «Інгаз» та одеський «Кріоін». Нестача неону впливатиме на ціну автомобілів та техніки.

3) Захоплення арміями РФ частини територій України створило проблему біженців, яка матиме соціально-економічні наслідки як для України, так і для країн, які їх прийняли.

4) Окупація території України зробила світ ближчим до ядерної катастрофи. Постійні обстріли поряд із Запорізькою АС та відсутність можливості української сторони контролювати стан обладнання можуть призвести до тяжких наслідків для всього світу.

Система яка утворилася на непідконтрольних Україні територіях складається з різних елементів: кримінальної підсистеми, найманців, пропагандистської, політичних інституцій цих невизнаних республік і російськими регулярними військами, що також представляють підсистему і силу на цих територіях.

На непідконтрольних Україні територіях були створені свої політичні системи з інституціями, які мають маріонетковий уряд і допомогу від Російської Федерації.

На вході цих систем є вимоги:

- товари та послуги;
- вимоги, щодо поведінки людей і самої системи;
- вимоги, щодо участі в політичній системі у виборах;
- символічні входи, такі як вимоги щодо демонстрації величч кваліфікації ДНР і ЛНР, російської армії та маріонеткових політиків [7].

Вимоги щодо поведінки людей і системи є нагальним питанням для цієї території, оскільки там поширене мародерство і розбій, а сама система не рідко використовує грубу силу проти мешканців територій. Люди які там проживають під дією пропаганди та репресій вибрали шлях РФ, а частина жителів навіть не вибирали, а стали свідками, що озброєні люди прийшли й захопили владу. Це є проти прав людини, коли людей незаконно утримували у підвалах силових установ ДНР та ЛНР, що може характеризувати дану систему як тоталітарну. Участь в цій політичній системі або ведеться під

дулами автоматів, або через пропагандистський вплив, але люди починають розуміти, що вони пустили на територію ворога, а обіцяне краще майбутнє не відбулося [30].

Демонстрація величч цих держав у всьому схожа на таку, яка відбувається у Російській Федерації. І військові паради, і назви установ скопійовано з інституцій, які діють у РФ.

Символічна вимога під час кризи присутня на непідконтрольних Україні територіях. В ідеологічному плані ведеться потужна пропаганда як на рівні дорослих, так і на рівні дітей. Вона частково пов'язана з історичною спадщиною наших дідів і прадідів які воювали за землю і за людей проти нацистів. Ідеологічна система тримається на страху, але той факт, що люди не побачили омріяного кращого життя, яке вони очікували від Володимира Путіна змушує замислюватися у виборі громадян, які підтримали дії Російської Федерації.

На вході є також і підтримка непідконтрольних Україні територій та колабораціоністів:

- матеріальна підтримка у вигляді податків і громадської послуги військового обов'язку;
- згода виконувати закони й правила;
- підтримка політичного спілкування у вигляді участі у виборах;
- демонстрація системи підтримки влади, і політичних символів [9].

Підтримка і керування квазідержавами повністю відбувається з РФ. Ця підтримка полягає у гуманітарній, фінансовій і військовій у вигляді техніки, зброї та боєприпасів. Військовий обов'язок, на перший погляд, здійснюється, але якщо подивитися з іншого боку, то ми бачимо що до лав бандформувань вступають кримінальники, найманці, волоцюги та громадяни Російської Федерації. Згода виконувати дії та правила нав'язується силою військових формувань, а люди можуть підтримувати або піддатися репресіям, конфіскації майна, погрозам і викраденням тих, хто протестує або їх родичів.

Політичне спілкування у цих республіках не виглядає як комунікація. Окупаційна влада нав'язує населенню свої думки і ставить перед фактом, що потрібно зробити. Таке спілкування також повинно було полягати у громадянському суспільстві, але його представників, які не підтримують владу фізично знищують або переконують у неправильності їх суджень.

Демонстрація символів відбувається пафосно і за всіма правилами РФ. Так само відбуваються паради військової техніки, де апелюють до того, що перемогли у Другій світовій війні [54].

Система інституцій ДНР має кримінальну підсистему неофіційних інституцій, пропагандистську, яка складається з невійськових формувань, які мають вплив на населення. До пропагандистської підсистеми можуть належати журналісти, актори, співаки, блогери.

Ця система має не стійкий характер, оскільки самі ж бандформування здійснюють обстріли один одного, борються за владу і мають неузгодженість позицій. Там також процвітає мародерство, дезертирство і висока смертність ватажків цих організацій, що може свідчити про те, що дана система повністю розпадеться без підтримки Російської Федерації, якій стає не вигідно у фінансовому плані утримувати ці невизнані формування. Розпад цієї системи впаде на плечі Україні із проблемами в екологічній, гуманітарній сферах та зруйнованою інфраструктурою.

На виході ми отримуємо:

- вилучення, що можуть полягати у сплаті податків, відбиранні майна, рекеті або службі терористичним організаціям;
- нові правила, що регулюють поведінку людей;
- розподіл статусів, посад, товарів та послуг;
- затвердження цінностей, демонстрація символів Російської Федерації та квазідержав ДНР та ЛНР [43].

Оскільки поширене мародерство і рекет то на непідконтрольних Україні територіях відбуваються злочини пов'язані із відбиранням рухомого майна,

а сплата податків вже відбувається у бюджет Російської Федерації, хоч і ця сплата не покриває витрат РФ на ці квазідержави. Нові правила створюються і регулюють поведінку людей, але вони не погоджені із ними й поширеним стає здійснення примусу для їх дотримання.

Розподіл статусів і посад відбувається у погодження з кураторами з ФСБ, ГРУ і керівництва РФ. Але судячи зі смертності керівників ДНР і ЛНР відбувається зачистка людей, які виконали свої функції й стали не потрібні системі, але як і в радянській пропаганді на ідеологічному рівні відбувається створення героїв таких як «Моторола», «Гіві» або Стрелков [64].

В цих невизнаних державах намагалися створити цінності схожі до РФ. Навіть прапор ДНР показує символіку РФ, що свідчить про пряму причетність Росії до розпаювання конфлікту.

Функції структур та інститутів системи:

- артикуляція інтересів і вимог;
- агрегація інтересів і конкретних планів дій;
- перетворення планів дій в авторитетні правила;
- використання загальних правил до ситуацій;
- використання правил в умовах незвичних ситуацій;
- поширення інформації про події в політичній системі й в міжнародному середовищі [8].

Артикуляція інтересів і вимог повинна відбуватися у кожній системі, але інтереси громадян не враховуються, а інтереси РФ і сепаратистів не відображають соціальні потреби. Об'єднання інтересів відбувається між підсистемами кримінальною, пропагандистською, політичними інституціями невизнаних республік ДНР і ЛНР й російськими регулярними військами.

Перетворення планів дій відбувається на рівні Кремля із врахуванням національного інтересу РФ у цих територіях. Ці правила не є авторитетними, вони є нав'язаними силою і не враховують інтереси громадян. Використання правил для всіх громадян не є розповсюдженим дійсно на всіх, оскільки

керівники ДНР і військові дозволяють собі порушення правил і порушення прав людини, що може свідчити про можливу неузгодженість позицій підсистем.

Правила, які створені не дозволяють ефективно боротися із надзвичайними ситуаціями, які виникають. До таких ситуацій можна віднести й пандемію коронавірусу, у боротьбі з якою РФ республікам ДНР і ЛНР практично не допомагала [38].

Поширення інформації відбувається з використанням пропагандистської підсистеми за всіма правилами ведення гібридної війни, але поширення інформації здійснюватиметься із боку РФ. Через те, що ДНР і ЛНР з маріонетковим урядом не є ініціаторами конфлікту, а пропаганда буде вестися з рупорів Кремля.

У колективному досвіді російських військових глибоко врізано в пам'ять про економічну катастрофу, спричинену поспішним нав'язуванням екстремальної версії неоліберального капіталізму. Серед уламків, які залишилися після того, як натхненний Заходом руйнівний удар був використаний для розгрому радянської держави, інфляція досягла піку в тисячі відсотків, а значна частина населення опинилася за межею бідності.

Ця історія сповнена відгомонами минулого моменту, коли нація зазнала історичної поразки – її населення так і не зрозуміло, як і чому – а потім була занурена в жахливу бідність і злидні, закладаючи ґрунт для фашизму. І це справді влучне позначення для сьогоденного високоцентралізованого, клептократичного режиму в Кремлі, коли простір для прав людини, що залишився, зараз закритий.

Російська «велич» утворила оплот у минулих століттях проти тиранії Наполеона (1812), османів (1877-8), а останнім часом і Гітлера. Однак, як і у випадку з британською «величчю», у сучасному світі це загроза та відволікання [71].

Нагальним завданням для НАТО залишається надання Україні більше важкого озброєння, для усунення окупаційних угруповань РФ, загрози продовольчої, ядерної загрози та відновлення ланцюгів постачання. Військову підтримку Україні вже надали такі країни, як Словаччина, Велика Британія, США, Польща та ін.

Україні значною мірою передавали застарілі танки Т-72, ЗРК С-300, БМП-1 тощо. Цього буде недостатньо для адекватної допомоги Збройним силам України, яка стикається зі значно більшою російською армією і має не лише захищатись, а й повернути собі частини своєї території, захоплені Російською Федерацією. Тому Києву будуть потрібні додаткові постачання військової техніки виробництва країн НАТО. Українські солдати швидко освоїли використання передової західної зброї, такої як протитанкові комплекси Javelin і NLAW, переносні зенітно-ракетні комплекси Stinger і Starstreak та боєприпаси Switchblade.

Оскільки українським військовим потрібно більше часу та зусиль, щоб навчитися використовувати сучаснішу зброю, країни НАТО повинні негайно розпочати програми навчання з цією метою. Такі програми могли б допомогти Україні перемогти Російську Федерацію [72].

Для цих програм країни НАТО мають розмістити у себе українські війська. Наприклад, нещодавно Литва запропонувала організувати їх у своїй території. Після закінчення навчання українські війська зможуть використати західну зброю без необхідності перекидання солдатів НАТО до України.

Надання цієї зброї може здійснюватися за принципом ленд-лізу, який схвалили у Конгресі США і підписав президент США Дж. Байден. Адже постачання зброї має відбуватися і бути максимально вільним від бюрократичних перешкод. Умови постачання можуть бути аналогічні домовленостям між США та Великою Британією під час Другої світової війни: Україна отримає оснащення практично безплатно, а потім платитиме лише за

ті одиниці, які пережили війну. Також має бути можливість надання кредиту для оплати цього обладнання.

Авіація, яку отримає Україна повинна виконувати функцію контролю за повітряним простором для виконання ключової умови успішних військових операцій. І російські ВПС мають суттєву кількісну перевагу перед українськими арміями. Україні потрібно не лише досягти балансу сил з Російською Федерацією в повітряному просторі, а й перехоплювати ініціативу.

Дієвим із варіантом може бути надання Україні літаків F-16 та F-15, які перебувають на озброєнні країн НАТО. Це вимагатиме підготовки українських пілотів для польотів на серійних західних винищувачах. Інший варіант – Eurofighter Typhoon, кілька сотень яких перебувають на озброєнні європейських країн.

Українські пілоти вражали повітряні цілі на літаках МіГ-29 і довели свою здатність знищувати досконаліші винищувачі РФ, такі як Су-30 та Су-34. Отримавши високотехнологічні західні винищувачі, Україна могла б значно збільшити втрати ВПС Російської Федерації.

ППО залишається важливим способом допомогти Україні встановити контроль над повітряним простором є постачання їй новітніх систем протиповітряної оборони. Україна вже зверталася до своїх західних союзників із проханням надати ці види озброєнь, у тому числі норвезькі NASAMS та американські ракетні системи ППО Patriot [113].

Відсутність в Україні власних систем ППО не дозволяє їй ефективно захищати повітряний простір над містами та стратегічними об'єктами. І навіть якби члени НАТО поставили Україні всі наявні у них на озброєнні системи ППО радянської розробки, їх все одно було б надто мало для вирішення цього завдання. Зважаючи на те, що Захід відмовляється захищати повітряний простір України й створити безпольотну зону, йому необхідно буде підвищити ефективність українських систем ППО.

Російські війська запровадили морську блокаду України, завдавши колосального удару українській економіці. Хоча вони значною мірою контролюють Чорне та Азовське моря, українські військові, як і раніше, можуть ефективно використовувати наземні протикорабельні системи.

Важливим стає і постачання Україні протикорабельних ракет Harpoon американського виробництва, які нині перебувають на озброєнні понад десятка країн НАТО. Велика Британія погодилася на відправку в Україну ракет Harpoon [67].

Україна нещодавно взяла на озброєння крилату ракету «Нептун», але має лише кілька ракет цього типу та систем, які її запускають. Протикорабельні ракети вже довели свою ефективність: 13 квітня українські військові використали «Нептун» для ліквідації крейсера «Москва», який був флагманом Чорноморського флоту ВМФ Російської Федерації. Тому ракети «Гарпун» зможуть суттєво вплинути на баланс сил у Чорноморському регіоні [103].

Нинішній перехід до затяжного конфлікту довкола укріплених позицій на Донбасі підвищує ймовірність позиційних боїв, у яких артилерія відіграє життєво важливу роль. Для покращення ефективності української артилерії Україні необхідно отримати більше артилерійських самохідних установок M109, 155-мм американського виробництва і PzH 2000 німецького виробництва.

Іншою частиною військової допомоги є реактивна установка M270 американського виробництва та реактивна артилерійська система M142. Сьогодні у збройних силах США майже 1500 одиниць цих типів. Такі системи можуть застосовувати балістичні ракети ATACMS із дальністю до 300 км. Це допомогло б компенсувати відносну нестачу тактичних ракетних систем в українських армійців – нині вона має лише від 12 до 16 оперативно-тактичних ракетних комплексів радянської розробки «Точка-У» і вже отримала системи HIMARS.

Україні необхідні танки та бронетехніка, такі як M1 Abrams, Challenger 2, Leclerc та Leopard 2. Німецькі виробники зброї вже почали обговорення можливості відправки в Україну 50 танків Leopard 1. Хоча ці моделі не такі модернізовані, як інші, такі обговорення можуть свідчити про те, що партнери України будуть постачати їй важке озброєння [93].

Україні також потрібні БТР та БМП, такі як Bradley та Stryker, Warrior та Marder. Спільно країни НАТО мають тисячі одиниць такої техніки.

Підсумовуючи, варто підкреслити те, що одними із вагомих стратегічних прорахунків військових РФ була недооцінка готовності українців захищати власну територію і свободу та переоцінка готовності власної армії. Це призвело до катастрофічних втрат для армії РФ.

Наступ на територію України посилив виклики міжнародній безпеці та продовжує трансформувати її. Ядерна політика РФ, голод, економічні втрати, міграція залишаються вагомими питаннями, які потребують вирішення на міжнародному рівні.

2.2. Вплив російсько-українського збройного конфлікту на міжнародну безпеку

Зміни в системі міжнародної безпеки, які спостерігаються у XXI ст. поєднуються з не рішучою діяльністю світових акторів проти агресивних заяв Російської Федерації та нападів через які постраждали Грузія та Придністров'я, анексований Крим та окуповані території України. Підсилення авторитарного режиму Олександра Лукашенку в Білорусі, посилення пропаганди РФ в США і Європейському Союзі та у колишніх пострадянських країнах. Вищевказані дії стали невід'ємними атрибутами збройного конфлікту в Україні.

Вагомим викликом міжнародній безпеці у XXI ст. став напад російських військ на суверенну Україну. Збройний конфлікт продемонструвала

неспроможність раніше створеного апарату безпеки і знову поставила питання про роль міжнародних організацій і суверенних держав у збереженні миру. Водночас залишаються незрозумілими відносини на шляху Україна-НАТО та вибір майбутньої мирної угоди, що впливає на європейський і світовий порядок. Разом з цим, внаслідок російсько-української протиборства вже зараз відбуваються зміни у системі безпеки на глобальному та регіональному рівнях.

Напад РФ на суверенну державу викликало обурення багатьох ключових світових акторів. Російську Федерацію позбавили статусу постійного спостерігача в Організації американських держав [70]. Крім того, Російську Федерацію виключили з Єврокомісії, членом якої вона була 26 років. Наднаціональне утворення призупинило представництво Російської Федерації 25 лютого 2022 року у відповідь на ядерні погрози та напад РФ на Україну, а 15 березня 2022 року в ПАРС рекомендували виключити державу-агресора із складу учасників [25]. ЄС запровадив значні санкції проти Російської Федерації. Нещодавно введена шоста санкційна хвиля проти РФ, яка включає усунення Сбербанку від SWIFT і введення нафтового ембарго [59].

У квітні 2022 року Генасамблея ООН усунула Російську Федерацію з Ради ООН з прав людини на підставі доказів насильства та аморальних дій, вчинених російською армією на території України. На засіданні Радбезу постійний представник США при ООН Л. Т. Грінфілд зазначила, що Російська Федерація «не повинна займати важливу позицію в інституції, головною метою якої є забезпечення прав людей» [55].

У контексті діяльності ООН напад РФ на суверенну державу назвали «порушенням найбільшої історичної обіцянки» [110]. В рамках цього, варто зазначити, що Російська Федерація напала на Україну саме під час свого головування в Раді Безпеки ООН та не дотримується усіх міжнародних прав договорів та організації, в яких бере участь. Водночас Радбез функціонує, але

безпеки у світі не гарантується, а значить, ця інституція не може виконувати ті функції, для яких вона створена.

Вище керівництво ООН визнає прорахунок політики щодо РФ. У результаті у доповіді генерального секретаря Антоніу Гутерріша, який у квітні 2022 року відвідував Київ та визнавав неспроможність Радбезу вирішити питання вторгнення Російської Федерації в Україну. Важливо, що разом з візитом голови цієї всесвітньої організації Російська Федерація вдарила ракетами по центральному району Києва. Таким чином, питання про майбутню роль РФ в РБ ООН і загальну ефективність структури в її нинішньому вигляді стає актуальним, коли агресор перешкоджає прийняттю рішень по притягнення її до за злочини вчинені в Україні [15].

Що стосується Північноатлантичного альянсу, то вступ України до НАТО став однією з причин переходу збройного конфлікту у активну фазу. У НАТО наголосили, що суверенність та незалежність Україна є важливою для євроатлантичної безпеки, а співпраця Києва та НАТО стала одним із пріоритетів альянсу. Разом з цим, у НАТО вважають дії РФ на території України протиправними та дестабілізують Чорноморський регіон.

З початком збройного конфлікту в Україна прагне вступити до НАТО та затвердила свій курс в Конституції. У 2017 р. в Україні ухвалено закон, який закріплює членство в НАТО як стратегічний пріоритет у політиці, а у 2020 р. президентом Володимиром Зеленським ухвалено нову Стратегію національної безпеки, в якій розписано фундаментальні засади для посилення співробітництва Києва та НАТО.

В той же час, Україна посіла шосте місце серед країн, які отримали статус партнера НАТО з ширшими можливостями. Він надається за особливий внесок України у збереження стабільності та зупинки загарбницьких намірів Російської Федерації. Разом з Україною цей статус раніше надали Австралії, Грузії, Фінляндії, Йорданії та Швейцарії. У лютому 2022 р. держави, що входять в НАТО затвердили важливі обмежувальні заходи для спонукання РФ

до миру. Альянс НАТО передає Україні зброю, медпрепарати, набої, обладнання, фінанси тощо. Разом з цим, подальша ситуація на фронті та членство України в Альянсі залишається предметом зустрічей та обговорень між сторонами [13].

Тривалий час ОБСЄ була однією з основних міжнародних організацій, покликаних, щоб врегулювати збройний конфлікт в Україні. Для створення надійних умов врегулювання збройного конфлікту в Україні була створена Тристороння контактна група, але вона виявилася неефективна і вже 2022 р. російські військові взяли в полон спостерігачів ОБСЄ в Донецькій та Луганській області [49]. В контексті цього, Спеціальна моніторингова місія припинила свою діяльність в Україні [36].

Подальша зміна архітектури міжнародної безпеки пов'язана також з економічною складовою. Російські експансійні амбіції мають пряму залежність від ціни на нафту й газ. РФ здійснює спроби застосування зв'язків з державами БРІКС для нівелювання економічних санкцій зокрема у сфері нафтогазової торгівлі. Певна кількість покупців нафти і газу здійснюють це приховано і не бажають потрапити під санкційні удари США, а РФ продовжує транспортувати значну частину своєї нафти у КНР та Індію [53]. В додаток до цього офіційні Делі та Пекін не підтримали проукраїнські резолюції в Генасамблеї ООН. Продовжується геополітичне та геоекономічне протистояння в багатополлярному світі, частиною якого став збройний конфлікт в Україні [61].

Глобальна економіка стикається з широкомасштабним шоком на багатьох сферах. Значно скоротилися українського та російського імпорт і експорт пшениці, викопного палива, азотних добрив, калію і промислових нікелю й титану. Внаслідок цього, спостерігається ріст світових цін на різні товари.

Іншим каналом є масштабна еміграція з України; УВКБ ООН каже, що в міру розгортання кризи може бути збільшення кількості біженців, і це буде

залежати від контролю на кордоні, тривалості конфлікту та врегулювання економіки після війни [98].

Це вплине на всі країни, хоча й у різному ступені. У Франції та Великій Британії займаються меншою торгівлею з Російською Федерацією, ніж у Німеччині та Італії, і в цьому випадку наслідки для двох останніх будуть гіршими.

Економічна криза впливає на автомобільний сектор через дефіцит та збільшення цін різну сировину: літій, кобальт, магній, напівпровідники тощо. Заводи в Україні забезпечували великі великих європейських автовиробників, деякі з них оголосили про зупинку, а інші через брак чипів запланували простій.

Морські та авіаційні компанії, що перевозять вантажі компанії також страждають від більш високих цін на паливо, при цьому авіакомпанії наражаються на найбільший ризик. Третю частину їх витрат займає паливо, а Канада, країни Європи та США встановили заборону на переміщення у своїй аероторії літаків російських авіакомпаній. РФ встановила заборону на літаки з Канади та Європи перетинати її повітряний простір. Збільшення маршрутів польоту для авіакомпаній призвело до посилення витрат на паливо. Зрештою, витрати авіакомпаній зростають, бо їхні доходи залишаються нижчими через вплив коронавірусу та підняття ціни на паливо [39].

Разом з цим, страждають і залізничні вантажоперевезення: європейським компаніям заборонено вести справи з РЖД, що, ймовірно, порушує роботу вантажних перевезень між Азією та Європою, що йдуть транзитом через Російську Федерацію.

Посилення російсько-українського збройного протистояння та трансформація системи можна тлумачити через загальну тенденцію до зміцнення авторитаризму на світовій карті та посилення протистояння між диктатурою та демократією. У виданні Economist це протистояння визначили як тренд №1 на 2022 р. [105].

Ситуація всередині Російської Федерації характеризується посиленням авторитаризму. Згідно з Індексом демократії 2021 Російська Федерація посідає 124-е місце зі 167, а її режим характеризується як «авторитарний» [73]. Колишній посол США в Російській Федерації М. Макфол ще 2021 р. зазначав, що демократичний провал РФ має стати однією з найбільш відчутних невдач у третій та четвертій хвилі демократизації. Окремо варто зазначити, що Михайло Горбачов та Борис Єльцин ухвалили рішення, які знищили демократичну консолідацію і визначили шлях до майбутнього авторитаризму, а найвагомішим із них було встановлення Володимира Путіна своїм наступником [91].

Україна обрала демократичний шлях розвитку, що спричинило агресивну реакцію з боку сусідньої держави, де посилюються авторитарні тенденції, а режим Володимира Путіна характеризується як диктатура. У результаті повномасштабного вторгнення РФ в Україну мільйони людей залишили свої домівки. Люди масово тікають на захід держави, села й міста перетворюються на руїни, цивільне населення залякують, катують і вбивають [110].

Демократизація Російської Федерації в короткостроковій перспективі є проваленою. Успішна революція проти авторитарного режиму Володимира Путіна нині не є можливою. При цьому, навіть якщо деякі росіяни в минулому приймали рішення, що породжували автократію, інші в майбутньому могли б зробити демократичний вибір [91]. Однак, судячи з нинішньої підтримки президента Російської Федерації рейтинг якого з початку вторгнення в Україну зріс з 63 до 83 % згідно з даними центру «Левада» [37]. Враховуючи це, немає підстав стверджувати, що наявна хоч якась тенденція до демократизації Російської Федерації в короткостроковій перспективі.

Основна ціль Володимира Путіна полягає у відновленні радянської імперії та впливу. Разом з тим, основною ціллю Володимира Зеленського є збереження України, при цьому лідер держави-агресора готовий воювати до

«останнього українця», а президент країни – ні. У цьому й полягає відмінність між авторитарним і демократичним правителем, а також і складність подальшого вибору безпекової моделі Україною. Перспективи демократизації Російської Федерації за умови перебування Володимира Путіна при владі виглядають дуже сумнівними, а агресивна політика держави-терориста може залишатися дестабілізуючим фактором для регіональної та міжнародної систем підтримання миру [24].

Важливим для подальшої долі системи міжнародної безпеки залишається реформа ООН, яка повинна гарантувати мир для країн. Реформа ООН є нагальним питанням безпекового порядку денного, особливо після збройної агресії Російської Федерації проти України. Вже тривалий час існують дискусії щодо ролі Ради Безпеки ООН, яка нерівно представляє всі регіони й центри сили світової арени. Непостійні держави-члени Ради Безпеки часто виконують «бюрократичні» функції [66].

Ефективність РБ ООН вкотре поставили під сумнів після того, як цей орган не зміг попередити вторгнення РФ в Україну. А 26 лютого 2022 р., через два дні після початку вторгнення, Рада Безпеки зібралася, щоб обговорити резолюцію із закликом до Російської Федерації зупинити війська, але російська сторона ветувала цю ініціативу [106].

Дедалі частіше лунають твердження, що Рада Безпеки паралізована, і навіть сам Генсек ООН Антоніу Гутерреш зазначив, що тут є певні прорахунки [67]. РФ перетворила «право вето на право вбивати» і блокувати демократичні рішення [110]. Прикладом є 2011 р., коли РФ 15 разів використала право вето під час голосування проти свого союзника Сирії. А також право вето фактично означає, що Російську Федерацію ніколи не зможуть позбавити місця в Раді Безпеки, адже Стаття 6 Статуту ООН дозволяє Генеральній Асамблеї виключити державу-члена тільки за рекомендацією Радбезу. Експерт Бертран Баді зазначав, що ООН подібна до «холестерину»: є

плюси, зокрема в тому, що ООН надає гуманітарну допомогу та рятує життя, але наявні й мінуси – Рада Безпеки [67].

Існує низка пропозицій щодо реформування Ради Безпеки ООН. Серед таких пропозицій, збільшення числа як постійних, так і непостійних членів Радбезу, врахування регіонального принципу, перегляд самого положення про вето. Серед потенційних постійних держав-членів Ради Безпеки розглядаються Індія, Японія, Німеччина і Бразилія, тобто учасники Групи чотирьох. Вони зазначили, що РБ ООН не спромоглася підтримати міжнародний мир і безпеку через використання права вето її постійними членами, а отже це питання викликає глибокі та серйозні дискусії [104].

Раніше була надана французько-мексиканська пропозиція обмежити використання права вето у випадку «масових жорстоких злочинів», а Ліхтенштейн запропонував, щоб кожна держава, яка використовує право вето, аргументувала своє рішення в Генеральній Асамблеї ООН [66]. Принагідно варто зазначити, що наприкінці квітня 2022 р. Генеральна Асамблея ухвалила історичну резолюцію, яка вимагає від п'яти постійних членів Радбезу виправдати застосування права вето [111]. Також можуть бути встановлені положення, які можна застосувати, щоб обійти право вето, наприклад, за наявності 2/3 голосів складу Генасамблеї ООН та/або згоди чотирьох із п'яти постійних членів Радбезу. Утім, цю реформу важко втілити в життя, оскільки її мали б схвалити 2/3 ГА ООН і всі члени Ради Безпеки [95].

Радбез перебуває в глухому куті, який можна обійти створенням демократичного інструменту, через який держави-члени можуть передати дискусійне безпекове питання на розгляд більшого журі – Генеральної Асамблеї. Це було б особливо наочно в контексті протистояння України і Російської Федерації, адже Генеральна Асамблея засудила дії Російської Федерації [110]. Президент ПАР – держави, яка планує долучитися до числа сталих членів РБ ООН – С. Рамафоса зазначив, що вся безпекова архітектура

організації має бути переглянута, а принципи дії РБ ООН – демократизовані, щоб робота не паралізувалася волею меншості країн-членів. В. Зеленський зазначив у промові до японських законодавців, що потрібно розробити новий інструмент, здатний гарантувати міжнародну безпеку. Утім, нині реальні перспективи реформи РБ ООН виглядають доволі сумнівними, адже нинішні світові лідери не бажають втрачати свою владу й важелі впливу.

Необхідним засобом ООН у сфері глобальної безпеки є судовий механізм. Зараз Міжнародний кримінальний суд (МКС) розслідує можливі злочини президента РФ проти українського народу [66]. МКС раніше розслідував справу екс-президента Ліберії Чарльза Тейлора про військові злочини. У 2009 році президент Судану О. Башир став першим діючим очільником держави, якого МКС виніс звинувачення у знищенні мирного населення в Дарфурі [110].

Але здатність інституції висунути звинувачення Володимиру Путіну сумнівна, оскільки ні Україна, ні Російська Федерація не є учасниками Римського статуту, навіть якщо найкращий спосіб притягнути президента Російської Федерації до відповідальності знайдеться в Міжнародному кримінальному суді, це майже неможливо, якщо він не має влади в країні-агресорі. Російська Федерація, Китай і США не ратифікували Римський статут, тому на три найбільші військові держави не розповсюджується дія під розслідувати таких злочинів.

Інші міжнародні судові механізми, до яких ООН може звертатися, обмежені. Женевська та Гаазька конвенції встановлюють правила дій щодо цивільного населення і військовополонених під час військових дій, а також пункт 39 в Статуті ООН, який засуджує збройні конфлікти, але для застосування цих конвенцій Рада Безпеки повинна прийняти резолюцію про створення трибуналів з урахуванням права вето РФ, з яким, застосування теперішньої системи міжнародної безпеки позиції світових політичних лідерів і двосторонні домовленості важливіші за міждержавні форуми, а

реформування Ради Безпеки ООН є довготривалим і суперечливим процесом [99].

Наступна співпраця між Україною та НАТО може стати одним із ключових факторів підтримки миру в трансатлантичному регіоні. Повномасштабний напад РФ на Україну змінив поточну світову безпекову ситуацію та архітектуру безпеки, змусивши переглянути європейські стратегічні та військові очікування, а також перспективи майбутнього порядку безпеки [14]. Зокрема, публічна погроза Володимира Путіна застосувати ядерну зброю для стримування будь-якого втручання НАТО демонструє недоліки існуючої системи безпеки [110]. Разом з цим, «нейтральні» Швеція та Фінляндія можуть стати членами НАТО вже у 2022 році. Водночас залишаються незрозумілими подальші відносини НАТО з Україною[1].

Підтримка Україною вступу до НАТО зростає з початку 2000-х років. Після початку російсько-українського збройного конфлікту у 2014 році стала очевидною необхідність приєднатися до Групи нацбезпеки, і відтоді ця ідея отримала стабільну підтримку у 45-50 % громадян. Напередодні нападу РФ у лютому 2022 року вступ до коаліції підтримували 62 % громадян, а через тиждень після початку бойових дій підтримка різко зросла до 76 %.

Незважаючи на зневажливу пропагандистську кампанію Російської Федерації з від початку військового протиборства в Україні, процес вступу до НАТО продовжує користуватися переважною підтримкою населення [60]. Водночас питання вступу до ЄС визначає не лише отримання певної безпеки, а й соціального та економічного стандартів. Варто зазначити, що альянс НАТО виконав для України, яку допомогу та підтримку надав під час співпраці:

- З початку збройного конфлікту у 2014 році Україна брала участь у потужних спільних військових навчаннях з Альянсом;
- Постійні навчання з інструкторами країн-членів НАТО, в яких взяли участь десятки тисяч українських військовослужбовців, що сприяло підвищенню рівня ситуативної готовності та кваліфікації українських

військових, впровадженню передового європейського військового досвіду в Україні, а також підвищення оперативної сумісності з збройними силами держав-членів Альянсу;

- НАТО дозволяє Україні отримувати консультативну допомогу у сферах реформ, важливих для звичайних громадян і військовослужбовців: перший крок для встановлення демократичного та цивільного контролю над збройними силами – встановлення стандарту, згідно з яким міністр оборони може бути цивільною особою; почато реформу СБУ та розвідки; вдосконалено медичну підтримку військовим. Припинення руху шляхом НАТО спричинить відмову від членства та порушення співпраці з Альянсом у всіх сферах. У випадку зазначених дій, Україна залишиться без значної частини військової підтримки від союзників [60].

Альянс поглиблює співпрацю з Україною та змінює своє ставлення щодо неї. ЗСУ, безпекова та оборонна сфера України залишаються відданими цінностям Альянсу. Безпековою організацією Україні запропоновано стати учасником для формування Стратегічних засад НАТО до 2030 р. Українськими експертами були запропоновані чіткі тези для Стратегії Альянсу 2030:

1. Демократичний розвиток та дотримання його принципів відіграють важливу роль для світу. Боротьба України відбувається не лише за власну територію, а й за демократичні цінності. Задля підтримку миру НАТО повинно бути гарантом для демократичних держав проти яких, застосована збройна агресія;

2. Попередня тактика НАТО щодо Російської Федерації – діалог і стримування – продемонструвала свою неефективність, оскільки була сприйнята Російською Федерацією як ослаблення безпекової організації. Встановлення «червоної лінії» є недостатнім засобом, бо це не супроводжується вжиттям конкретних та дієвих заходів при їх перетині;

3. Українські експерти запропонували ідею «розумного захисту» яка може стати основою дій Альянсу для підтримки стабільності Чорноморського регіону, в якій союзники можуть об'єднувати, де можуть об'єднатися зусилля союзників для спільної мережі ППО A2/AD та здійснювати багатодоменну спецоперацію, де Україна може використовувати набутий досвід і може його застосувати проти РФ;

4. Кібербезпека є п'ятою сферою протиборства з ворогом. Кібератака, яка здійснена на одного із членів Альянсу розглядатиметься як атака на все НАТО і вимагатиме рішучої відповіді на неї;

5. Стійкість має бути в пріоритеті для підтримки міжнародної безпеки. Важливими викликами залишаються коронавірус, катаклізми, ризики для ядерних станцій, нестача продовольства тощо. Вони мають міжнародне значення та повинні вирішуватися колективно;

6. «Відкриті двері» пасивні, а противники євроатлантичної інтеграції мають простір для маніпуляцій. НАТО може розглянути підхід, який обмежить статтю 6 у Вашингтонському договорі територіями (Україна та Грузія), які перебувають під стабільним урядовим контролем на дату вступу. В концепції повинна включати меседж про те, що після завершення протиборства запит про членство України закріпиться в порядок денний НАТО [14].

Сьогодні світові лідери обговорюють різні варіанти мирних угод між РФ і Україною. У цьому контексті Україна висунула кілька варіантів щодо укладення мирного договору з Російською Федерацією, ключовим з яких є зобов'язання того, що Україна не приєднається до НАТО чи інших військових альянсів, що сприяє отриманню гарантії безпеки від деяких країн. Ще 27 березня 2022 року президентом Володимиром Зеленським зроблена заява, що в рамках підготовки до мирної угоди збирається обговорити документ про позаблоковість та без'ядерність України, однак такі дискусії можуть відбуватися лише в рамках реальних гарантії безпеки, а не фейкових на рівні

Мінських угод чи Будапештського меморандуму. Рішення Володимира Путіна про напад є прямим порушенням цих документів як основного механізму, який повинен був забезпечити протекцію, суверенітет та цілісність території України – що відбулося після анексії Криму в 2014 році та агресивній фазі протиборства в лютому 2022 року [65].

Водночас між поняттями нейтралітету та демілітаризації, які підтримує Російська Федерація, існує відмінність. Відповідно до Гаазької конвенції 1907 р. під нейтралітетом є неучастю у збройних протистояннях, у військових блоках у мирний час та можливість самостійно захищати власний суверенітет і територію. В Європі є багато нейтральних країн, до них можна відносяться Швейцарія, Швеція, Фінляндія, Ірландія та Австрія. Поміж існуючих моделей нейтралітету австрійська (вимушений нейтралітет), скандинавська (односторонньо оголошений нейтралітет) та швейцарська (постійний і міжнародно визнаний) [24].

Підсумовуючи, варто зазначити, що існуюча міжнародна безпека знаходиться на етапі кризи, а напад РФ на Україну показав неієздатність основ регіональної та глобальної стабільності, змусило поставити під сумнів ефективність міждержавних безпекових організацій. Відбувається загострення геополітичного й геоекономічного протиборства між провідними країнами світу, а російсько-український збройний конфлікт можна пояснити загальним посиленням конфронтації між демократією та авторитаризмом на міжнародному рівні. В контексті цього, демократизація Російської Федерації за умови правління Володимира Путіна в короткостроковій перспективі не є можливою, тому залишається важливою світова підтримка України, на шляху демократичного розвитку.

Раніше створені міжнародні організації та механізми безпеки показали свою неефективність у зупиненні агресії Російської Федерації. В контексті цього, представники ООН визнали свої прорахунки в політиці щодо Російської Федерації. Проте ООН, Єврокомісія, Європейський Союз та Організація

американських держав засудили неспровокований напад на Україну з боку держави-агресора та вжили заходів щодо ізоляції РФ в міжнародному середовищі. Тотальну атаку держави-агресора на українську територію засудила Генасамблея ООН, але Рада Безпеки була паралізована застосуванням вето Російською Федерацією. Очікується подальша трансформація цього органу з огляду на схвалення Генеральною Асамблеєю ООН резолюції, яка вимагає наявності п'яти постійних представників у Раді Безпеки, для виправданого використання права вето. У майбутньому представники РБ ООН можуть втратити свої повноваження, але роль Генасамблеї може зрости, а міжнародна ізоляція РФ продовжиться.

Альянс НАТО залишатиметься на ключовому місці у системі міжнародної безпеки та підтримки України. Разом з цим, Україна виборює не лише свій суверенітет, але й демократичні цінності та мир у світі. Можуть бути різні варіанти російсько-українського мирного договору, але Україні необхідно продовжувати співпрацю з Північноатлантичним альянсом для збереження переваг у соціально-економічному та безпеково-оборонному секторі.

РОЗДІЛ 3

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ МІЖНАРОДНІЙ БЕЗПЕЦІ

3.1. Специфіка сучасних викликів міжнародній безпеці

Криза в Україні та Російській Федерації, які є одними із головних світових джерел зерна, добрив та енергії, ставить нові виклики у забезпеченні продовольчих товарів на тлі тривалої пандемії. Перебої в постачанні та раптове введення у відповідь на кризу безпрецедентних економічних санкцій, торговельних обмежень та політичних інтервенцій спричинили різкий ріст цін на товари.

До конфлікту попит на глобальні ресурси вже перевищував пропозицію та підвищив ціни, оскільки економіка відновлювалася після пандемії COVID-19. Це призвело до глобальної кризи вартості життя, що характеризується зростанням рівня енергетичної та продовольчої бідності. Ця ситуація, ймовірно, значно погіршиться внаслідок війни в Україні та створює загрозу безпеці людей, особливо серед малозабезпечених та вразливих верств населення.

Уряди повинні інвестувати зараз, щоб побудувати стійкі суспільства та економіку для вирішення цих довгострокових проблем. Пом'якшення найбільшої шкоди для населення та здатність пам'ятати про довгострокові цілі є головними пріоритетами для політиків [107].

У протиборстві Російської Федерації проти України посилилася низка викликів, що можуть загрожувати міжнародній безпеці. Серед них ядерний виклик посідає одне з найвагоміших місць у російсько-українському збройному конфлікті. Крім кровопролиття та непотрібних руйнувань, вторгнення Російської Федерації в Україну також збільшило ризик витоку радіації та навіть ядерної війни.

Після вторгнення Російської Федерації в Україну громадянська інфраструктура ядерної енергетики України становить загрозу, яка разом з

ризиком запуску ядерних ракет. Основні побоювання пов'язані з тим, що російські сили можуть атакувати та/або вивести контроль над ядерними енергетичними реакторами, прямо чи опосередковано викликати серйозну ядерну аварію та/або вжити інших дій, які можуть призвести до опромінення населення України.

З того часу, як 24 лютого Російська Федерація почала активну фазу збройного конфлікту в Україні, Російські військові обстріляли ядерний науково-дослідний інститут у Харкові, а також захопили й окупували найбільшу в Європі атомну електростанцію в Запоріжжі. Основну інформацію про ці події задокументовано у відкритих джерелах, включаючи офіційні заяви та звіти Державної інспекції ядерного регулювання України (ДІЯРУ), Міжнародного агентства з атомної енергії (МАГАТЕ) та міжнародних ЗМІ.

Найбільш серйозне занепокоєння щодо впливу держави-агресора на ядерну загрозу полягає в тому, що Російська Федерація може навмисно здійснити кібератаку або фізичну атаку на атомну електростанцію, тим самим спровокувавши серйозну аварію.

Ядерна аварія може бути ініційована російськими силами під час окупації чи евакуації з атомної електростанції. Як альтернатива російські екстремістські військові, яким загрожує поразка та відступ, можуть прагнути завдати Україні збитків. Такі дії залежатимуть від дисципліни персоналу і від того, чи має персонал чітке розуміння наказів чи інструкцій, що ядерних ризиків слід уникати.

Крім того, реактори, що експлуатуються Україною, згодом вимагатимуть технічного обслуговування, дозаправки та транспортування обладнання, персоналу та ядерних матеріалів. Перевезення неопроміненого та опроміненого палива зі збагаченим ураном може стати мішенню для російських сил; атаки можуть перервати постачання обладнання та палива до місця призначення; якщо опромінене паливо буде розосереджено, матеріали,

що випромінюють радіацію, створять загрозу навколишньому середовищу та цивільному населенню [84].

Із загальної кількості ядерного арсеналу, який складається з 12705 боєголовок, станом на 2022 рік 9440 перебувають у нерозгорнутому стані. Частина боєголовок (3732) перебувають у розгорнутому стані, з'єднані з ракетами та готові до запуску з літаків, а 2000 одиниць цієї зброї належать Російській Федерації чи США – переведені у стан бойової готовності.

З них приблизно 3732 боєголовки були розгорнуті разом з ракетами та літаками, а близько 2000 – майже всі з яких належали Російській Федерації чи США – перебувають у стані підвищеної бойової готовності.

Таблиця 3.1. Світовий ядерний потенціал за січень 2022 рік

Country	Deployed warheads ^a	Stored warheads ^b	Total stockpile ^b	Total inventory 2022 ^b	Total inventory 2021 ^b
United States	1 744	1 964	3 708	5 428	5 550
Russia	1 588	2 889	4 477	5 977	6 255
United Kingdom	120 ^e	60 ^f	180 ^f	225 ^f	225
France	280	10	290	290	290
China		350 ^g	350 ^g	350 ^g	350
India		160	160	160	156
Pakistan		165	165	165	165
Israel		90	90	90	90
North Korea	..	20 ^h	20 ^h	20 ^h	[40–50] ^h
Total	3 732	5 708	9 440	12 705	13 080

Source: SIPRI Yearbook 2022

Хоча загальні запаси боєголовок у Російської Федерації та США продовжували скорочуватися до 2022 року, що є наслідком проведення демонтажних робіт щодо ядерних ракет, яких протягом кількох років знімали з озброєння. Відносно стабільною залишалася кількість придатних для використання ядерних ракет у 2021 році, а розгортання стратегічних ядерних сил двох країн залишалися в межах, встановленої угодою про скорочення ядерних потенціалів 2010 року.

Надмірна ядерна риторика Російської Федерації збільшує рівень ядерної небезпеки як особливої категорії загроз міжнародному миру та безпеці.

Найбільшим викликом для збереження стабільності стає безпечне функціонування ядерних сил в умовах регіонального суперництва, кризової нестабільності та придбання ядерних арсеналів новачками, такими як Китай.

Частка ядерних ракет у Російської Федерації і США становить 90 % світового ядерного озброєння. Інші ядерні держави проводять розгортання та розробку нових систем озброєння та оголошують про свої наміри у цій сфері. За даними SIPRI Китай проводить істотне розширення власного ядерного арсеналу і будує 300 нових шахт для пуску ракет [83].

Напередодні вторгнення Російської Федерації Беннет Рамберг, автор книги «Атомні електростанції як зброя ворога», нагадав нам, що після чорнобильської катастрофи 1986 року «радянській владі довелося переселити сотні тисяч людей і перенести великі ділянки сільськогосподарських угідь». Серед багатьох способів поширення конфлікту в Україні на Європу і, можливо, за її межі, ядерні опади будуть одними з найтоксичніших і всеосяжних [101].

Але ще гіршим був би ядерний удар. Крім жахливих людських жертв і переміщення мільйонів людей, найтривожнішою особливістю війни в Україні було повернення ядерної зброї як центральний компонент геополітики. Попередивши, що будь-які держави, що втрутилися, зіткнуться з «наслідками, яких вони ніколи раніше не відчували у своїй історії», президент РФ відтоді відреагував на першу хвилю західних санкцій і почав процес приведення російських ядерних сил у стан посиленої бойової готовності.

Ця ракетна дипломатія не є новою для Російської Федерації. В рамках неї, В. Путін посилається на високотехнологічний ядерний потенціал Російської Федерації й на свою готовність використати його за певних обставин. Однак, безцеремонне використання державою-агресором ядерної дипломатії є помилковою тактикою і загрожує небезпечними наслідками для майбутніх міжнародних відносин і політики національної безпеки Російської Федерації.

Перша причина, через яку неодноразові погрози Російської Федерації щодо ядерної війни небезпечні, полягає в тому, що вони подають поганий приклад безвідповідальної поведінки іншим державам, у тому числі новим або потенційним ядерним державам. Якщо інші держави дійдуть висновку, що Російській Федерації вдалося стримати Україну чи НАТО за допомогою ядерної примусової дипломатії, вони можуть бути більш схильні до ескалації своєї власної ядерної риторики або здійснення превентивного пуску ядерних ракет в майбутніх кризах [50]. В рамках цього, варто зазначити, що однією з особливостей нової міжнародної системи 21 століття є те, що збройні сили ядерного Китаю, Індії, Пакистану і Північної Кореї, посилені технологічним оснащенням й командно-адміністративними системами.

Друга причина, через яку ядерні погрози є помилкою, полягає в тому, що це сприятиме поширенню ядерної зброї. Держави, які відчують загрозу з боку регіональних супротивників, які вже мають ядерну зброю, можуть вирішити, що навіть невеликий ядерний арсенал може забезпечити серйозне стримування у нестабільному світі. Наприклад, оскільки Іран може наблизитися до граничного рівня ядерної зброї, в Туреччині та Саудівській Аравії можуть розглядатися питання про розробку ядерних ракет, а Південній Кореї вже загрожує ядерна зброя Північної Кореї.

Що стосується міжнародного миру та безпеки, нові держави, які мають ядерну зброю, можуть не повною мірою усвідомлювати різницю між стабільними та нестабільними ядерними силами. Стабільні ядерні сили не провокують напади на себе. При цьому вони мають можливість завдати удару у відповідь і наносити ворогу неприйнятних збитків після того, як він поглинув перший ядерний удар. Велика кількість ядерних сил, які вразливі для превентивного першого удару, що виключає можливість удару у відповідь, є рецептом стримування нестабільності та міжнародного хаосу [102].

Третя причина, через яку російська ядерна риторика під час війни в Україні є хибною тактикою, полягає в тому, що вона також має тенденцію

ширше узаконювати використання інших видів зброї масового ураження. Будь-яке застосування хімічних чи біологічних атак в Україні було б гуманітарною катастрофою та міжнародним військовим злочином. Якщо Російська Федерація піде на цей крок, то війна в Україні може перетворитися на війну між Росією та НАТО з невизначеними результатами та наслідками [58].

Держави, які мають визнану ядерну зброю, особливо США та РФ, повинні подавати приклади передової практики та дотримуватися своїх публічно проголошених ядерних доктрин для забезпечення прозорості, а не брати участь у зловмисних діях в ядерному управлінні, незалежно від того, чим закінчиться збройний конфлікт в Україні. В рамках цього, президент Рональд Рейган та секретар СРСР Михайло Горбачов у 1986 році в Рейк'явіку, заявляли, що обидві сторони мають ліквідувати ядерну зброю, а ядерну війну не можна виграти і ніколи не можна починати [4].

Щойно закінчиться війна в Україні, мають розпочатися переговори про продовження договору про Обмеження стратегічних наступальних озброєнь. Ця угода, який був укладений адміністрацією Обами та урядом Путіна на 10-річний термін і продовжений обома сторонами, коли президент Дж. Байден обійняв торік, закінчується в лютому 2026 року. Він обмежує кількість розгорнутих ракет та важких бомбардувальників до 700, а кількість боєголовок на цих системах доставки до 1550. Закінчення дії цієї угоди може стати початком гонки ядерної зброї [95].

Разом з ядерними погрозами Російська Федерація використовує нафту і газ як можливість шантажу Європейського Союзу та метод ведення збройного конфлікту в Україні. В контексті цього, постає виклик енергетичній та міжнародній безпеці.

Припинення Російською Федерацією постачання газу до ЄС створює енергетичну нестабільність для блоку у ситуації, коли існувала надмірна залежність від постачання російського газу. У той час як у Російської

Федерації є сила продавця, у Європи більша купівельна спроможність, оскільки 71 % російського експорту припадає на ЄС, а на будівництво газопроводів витрачаються роки. Україна може зробити свій внесок у перехідний період заміни енергоресурсів із Російської Федерації.

Загроза Європейському Союзу від Російської Федерації припинити постачання газу, якщо він не платитиме в рублях, була не лише погрозою [117]. У квітні 2022 року держава-агресор припинила постачання газу до Польщі та Болгарії, різко посиливши свою реакцію на санкції заходу. РФ раніше не запроваджувала таких заходів проти країн ЄС [109].

Більше сорока років тому Центральне розвідувальне управління США попередило Білий дім, що газопровід довжиною 3500 миль із Сибіру до Німеччини, який становить пряму загрозу майбутньому Західної Європи, створюючи небезпеку надмірної залежності від російських носіїв енергії. Рональд Рейган виступав проти будівництва трубопроводу, але програв. Його лобіювання в New York Times резюмували як захист інтересів бізнесу, шкоду національній безпеці, правам людини та екологічним проблемам [85].

На початку повномасштабного вторгнення в Україну Російська Федерація здійснила експорт викопного палива на суму 63 млрд євро через морські та трубопровідні шляхи. За оцінками фінського Центру досліджень у енергетичній галузі та чистого повітря, близько 44 млрд євро, або 71 % від загальної суми, припадає на ЄС.

У той час як у Російській Федерації є сила продавця, Європа має розуміти, що ЄС має ще більшу купівельну спроможність. Газопроводи будуються роками, і, на відміну від нафти чи вугілля, газ не можна транспортувати кораблем і продавати будь-яким покупцям у всьому світі.

Внаслідок недосконалих політичних рішень Європа перебуває у пастці й продовжувала фінансувати російські військові амбіції. Втім, це питання не лише України, а й інших сусідніх із Російською Федерацією країн, які можуть бути наступними державами-жертвами. Таким чином, у прийнятті рішення

про розбудову європейської енергетичної безпеки необхідно враховувати наслідки як для ЄС, так і для України.

Більше того, Україна може зробити свій внесок у перехідний період, замінюючи енергоресурси з Російської Федерації. Тоді вона може розглядатися як надійний партнер у системі європейської енергетичної безпеки з таких причин:

- Енергетичний сектор України здивував світову спільноту своїм стабільним функціонуванням в умовах збройного конфлікту. Першого дня конфлікту енергосистема України була відключена від Російської Федерації й синхронізувалася з європейською електромережою.

- Більше 55 % електроенергетичного потенціалу України становлять атомні електростанції. Разом з тим, Україна може отримувати 9 ГВт з вітрових та сонячних електростанцій. Потенційна потужність відновлюваних джерел сягає 20 ГВт [75].

- Зелена європейська електроенергетична інтеграція України здійснюватиметься за допомогою міжнародних партнерів та співробітництва. Планується, що ДТЕК працюватиме над реалізацією різних проєктів з декарбонізації, відновлюваних джерел енергії, акумуляторних батарей, малих модульних реакторів тощо.

- В Україні другі в Європі найбільші родовища газу. Крім розробки підземних родовищ природного газу Україна може запропонувати реалізацію планів ЄС щодо формування стратегічного запасу газу [2].

Україна може взяти на себе ініціативу, бути надійним партнером, забезпечити свою зелену електроенергію та експорт до Європи та забезпечити розвиток чистих технологій. Це допоможе Європі зберегти цінності людства, демократії, міжнародну безпеку та виправити помилку надмірної залежності Європейського Союзу від Російської Федерації, яка впливає на російсько-український збройний конфлікт.

Погрози та військова діяльність РФ проти України супроводжувалися інформаційними операціями. До нападу на Україну РФ поширювала наративи через пропагандистські канали Віктора Медведчука щодо недотримання Україною домовленостей, порушення припинення вогню, нацистів, які захопили владу в Києві та пригнічення російськомовного населення. Разом з цим російсько-український збройний конфлікт перейшов у фазу відкритої агресії, та нової точки біфуркації [45].

Новий етап російської агресії щодо України, що полягав у повно нападі РФ, а російські пропагандисти заповнили інформаційне середовище дезінформацією, що просувається цілою низкою дійових осіб. Поширеними стали узгоджені інформаційні спецоперації, починаючи від інформаційних операцій з використанням кіберзасобів, що збігаються з підривною та деструктивною активністю, до кампаній, що використовують скоординовані та недостовірні системи облікових записів для просування фейків та бажаних наративів в різних джерелах.

Хоча повний масштаб цієї діяльності ще належить побачити, більш ніж через три місяці після початку вторгнення. Публічна американська компанія Mandiant виявила інформаційні операції, які проводяться суб'єктами, які діють на підтримку політичних інтересів Російської Федерації.

Дезінформаційні наративи, що просуваються за допомогою узгоджених інформаційних операцій, висунули безліч заяв, які намагаються сформувати сприйняття вторгнення та ширшого геополітичного контексту, що оточує його. Багато з пропагованих державою-агресором наративів, призначені для виконання хоча б однієї з цих трьох функцій: деморалізація українців та розпалювання внутрішніх заворушень; відокремлення України від її союзників; та зміцнення сприйняття Російської Федерації. Більшість цієї діяльності націлена на аудиторію в Україні та Європі [112].

Публічна американська компанія Mandiant виявила численні наративи, які, були спрямовані на те, щоб деморалізувати українців та спровокувати

внутрішні заворушення в Україні, включаючи помилкові заяви щодо капітуляції українського уряду чи військових.

У ході інформаційної операції у березні було поширене згенероване штучним інтелектом «дипфейкове» відео Зеленського, в якому говорилося, що Україна здалася Російській Федерації, а вебсайт «Україна 24» та стрічка новин в ефірі «Україна 24» були присутні ідентичні повідомленням або скриншот. дипфейкове відео. З початком війни інші українські сайти також були зіпсовані повідомленнями про капітуляцію України [23].

Під час березневої операції «Вторинне зараження» хибно стверджувалося, що В. Зеленський наклав на себе руки у військовому бункері в Києві, де він керував боротьбою проти вторгнення. Також стверджувалося, що він думав про самогубство через військові невдачі України [62].

В іншій квітневій операції «Вторинна інфекція» стверджувалося, що «банда Азова» прагнула помститися Зеленському за те, що він кинув своїх бойовиків помирати в Маріуполі, і стверджувалося, що командири «Азова» намагалися втекти з міста, вдавши цивільних осіб [21].

Канали Telegram, які приписуються Україною ГРУ, наголошували на передбачуваній корупції та некомпетентності з боку українського уряду, такі як твердження про те, що Україна не була готова до конфлікту і що українські олігархи «платили Зеленському за право покинути країну».

Російська пропаганда активно працювала, щоб зміцнити сприйняття Російської Федерації. З'явилися численні виявлені наративи, призначені для зміцнення сприйняття Російської Федерації через заперечення та відхилення, у тому числі шляхом спростування злочинних дій російських армійців в Україні та висування зустрічних звинувачень проти українських сил.

Cyber Front Z у своєму скоординованому просуванні проросійських коментарів закликав користувачів соціальних мереж стверджувати, що українські «нацисти» загнали мирних жителів у театр у Маріуполі, який вони потім підірвали. Разом з цим, публічна американська компанія Mandiant

виявила скоординовану та недостовірну систему акаунтів у соціальних мережах, які просували російськомовні повідомлення, у тому числі твердження про те, що українські війська застосовували хімічну зброю [112].

Ще одним викликом для міжнародної безпеки стала продовольча криза, яка виникла на фоні російсько-українського збройного протиборства. Під впливом нападів РФ посилювався страх глобальної продовольчої кризи та зменшувалася можливість України підтримувати стабільні темпи експорту та виробництва зерна. Продовольча криза стала використовуватися як нова потужна зброя у російсько-українському протистоянні.

Україна закликала світову спільноту до вжиття заходів щодо доставки 20 млн тон зерна, яке було заблоковане в Україні. Передбачалося, що варто очікувати голод в одних країнах і політична нестабільність в інших, що може бути одним з найважчих глобальних наслідків російсько-українського протистояння. Це питання підіймалося на Всесвітньому економічному форумі в Давосі і затьмарило інші проблеми світової спільноти [22].

Система розподілу продовольства в світі вже була перевантажена через збій, пов'язаний з розповсюдженням ковіду, а Україна, як один із найбільших постачальників в світі знизилася свій експорт через російсько-українське протиборство. Російська Федерація окупувала і заблокувала морські шляхи транспортування кукурудзи, пшениці, соняшнику, ячменю та вівса.

Російські військові окупували продуктивні сільськогосподарські угіддя та зруйнували можливість вирощування та транспортування продовольства та замінували поля. Урсула фон дер Ляйєн, президент виконавчої влади Європейського Союзу, заявила в Давосі, що Російська Федерація – ще більший експортер – конфіскувала українські запаси зерна та сільськогосподарської техніки.

На саміті в Давосі продовольча криза посіла ключове місце в дискусії, а президент Польщі Анджей Дуда підкреслив, що наслідком голоду в Африці та в інших країнах посилить міграцію в ЄС, де ще залишилася згадка про

міграційну хвилю 2015 - 2016 рр., яка порушила єдність Європи і змінювала ксенофобський націоналістичний рух.

На Україну і Російською Федерацією зазвичай приходиться близько чверті світового постачання зерна; протягом останніх років Україна експортувала до 3,5 млн тонн щомісяця. Керівник групи агропромисловості України Роман Сластьон зазначив, що в березні в Україні відвантажили 300 000 тонн, а у квітні експорт становив мільйон тонн й у травні досяг 1,5 млн тонн.

Міністерство сільськогосподарського господарства України повідомляє, що із-за блокади Чорного моря 14 мільйонів тонн кукурудзи, 7 мільйонів тонн пшениці та 3 мільйони тонн насіння соняшнику не попали на світові ринки. Українські офіційні особи звинуватили Російську Федерацію в українській продукції, а потім продають її за кордоном як російську.

Лідери Заходу пропонували варіанти розблокування зерна в Україні. Серед таких варіантів запропонували, щоб супроводити вантаж зерна низка країн можуть направити свої військові кораблі та прорвати блокаду, але це створить загрозу конфронтації з російським флотом. Такий варіант є ризикованим і відкинутий разом з створенням безпілотної зони над Україною [17].

Перевезення зерна в Україні продовжується маршрутами через європейські країни. Роман Сластьон та Урсула фон дер Ляйєн зазначали, що перевезення зерна по суші є недостатньо, щоб замінити морські маршрути. Складнощі виникають із залізницями у Східній Європі, де застосовується різна ширина колії, яка потребує перемикання обладнання під час руху на великі відстані, а значна частина мостів та залізниць в Україні були пошкоджені обстрілами.

Російський напад на Україну вплинув не лише на морські канали експорту, а й на аграрний сектор. Частина фермерів не мали палива, щоб

проводити посівну компанію, інші ж були позбавлені можливості працювати через небезпеку вибухів та обстрілів.

Серйозною проблемою залишається значна частина замінованих та всіяних нерозірваними снарядами полів. В Асоціації саперів України зазначали, що 45 % перевірених полів у Київській та Чернігівській областях всіяні мінами та снарядами.

Іншою загрозою світовим постачанням зерна є накопичення країнами власних запасів продовольства. Найгірше, що може статися зараз, це те, що кожна країна дбає про власні запаси, зберігає всю пшеницю, зберігає всі продукти харчування і не віддає їх на ринок.

Перед війною засуха у Північній Америці та в Африці, низькі врожаї в Китаї та Франції та коронавірусна пандемія вже скорочували запас продовольства, роблячи країни в світі вразливими до голоду. За інформацією МВФ, до грудня ціни на зерно в світі зростали до 80 % трохи більше, ніж за рік.

Ще до того, як Російська Федерація почала повномасштабне вторгнення на територію України, експертна спільнота попереджала про «масові коливання у продовольчій безпеці та загрозу голоду», – сказав Адам Туз, директор Європейського інституту Колумбійського університету [90].

Російсько-український збройний конфлікт впливає на міжнародну безпеку та продовольчу систему. Разом з цим, стрибок цін на нафту і газ, спричинений війною, спровокував ще різкіше подорожчання добрив, які частково виробляються з цих видів палива.

Ще одним викликом є міграція з України. Повномасштабне вторгнення Російської Федерації посилює процес міграції з України. Основна частина мігрантів поїхали в Європейські країни.

Міграційні потоки посилюватимуть тиск на служби, які надають житло та медичні послуги. ЄС виділив 3,5 млрд євро для допомоги країнам, що прийняли біженців.

У довгостроковій перспективі значна кількість біженців у Європейському Союзі матиме соціально економічні наслідки для країн. З одного боку, збільшується кількість робочої сили, з іншого – виникає ризик посилення антиміграційного настрою в населення, який є дестабілізуючим фактором для суспільств у країнах Європейського Союзу [18].

Підсумовуючи варто зазначити, що російсько-український цивілізаційний конфлікт посилив існуючі виклики, які виникли внаслідок пандемії та створив нові, які можуть загрожувати національній безпеці України та міжнародній безпеці в цілому. В контексті цього, потужними викликами міжнародній безпеці стали економічні, енергетичні, загроза ядерної війни та вибуху атомних станцій в Україні, екологічна катастрофа, голод та інформаційна війна.

3.2. Політичний прогноз стану міжнародної безпеки

Російсько-український збройний конфлікт продовжує впливати на систему міжнародної безпеки, а Російська Федерація використовує ядерний та енергетичний шантаж для досягнення деструктивних цілей. Збройний конфлікт також ставить під загрозу відновлення світової економіки після пандемії COVID-19: інфляція, продовольча безпека, енергетична безпека та подальший тиск на ланцюги постачання є одними з багатьох проблем, які мають вирішити політики у всьому світі. У міру того, як глобальні виклики міжнародній безпеці починають виявлятися, їх необхідно прогнозувати та знаходити шляхи вирішення.

Задача 1. Експорт зернових, зернобобових та продуктів їхньої переробки з України змінювався за період російсько-українського збройного конфлікту. Після початку повномасштабного наступу на територію України зменшилася можливість транспортувати зерно, зернобобові та продукти їхньої переробки через блокаду портів та бойові дії. Згідно з даними аналітичного

порталу Слово і Діло та Міністерства аграрної політики та продовольства України він становив

$$\frac{32,5}{2014} \rightarrow \frac{39,5}{2016} \rightarrow \frac{39,4}{2018} \rightarrow \frac{57,2}{2020} \rightarrow \frac{47,7}{2022} \rightarrow \frac{Y}{2024}$$

Спрогнозувати кількісний показник експорту зернових, зернобобових та продуктів їхньої переробки з України у 2024 році, якщо ситуація залишиться без змін [20], [52].

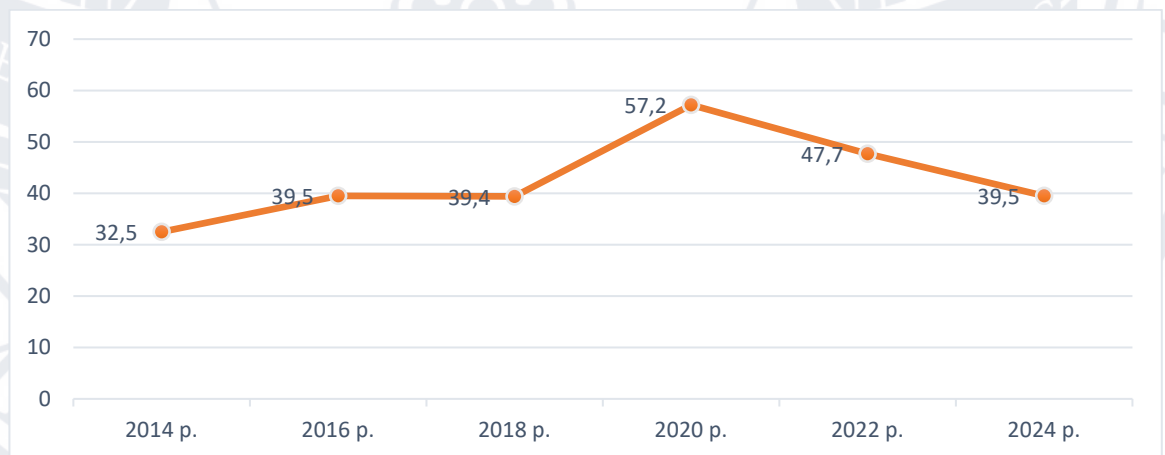
$$a = \frac{47,7 - 57,2}{57,2} = -0,17$$

$$y_6 = (1 + (-0,17)) * 47,7 = 39,5$$

В 2024 році варто очікувати, що експорт зернових і зернобобових та продуктів їхньої переробки з України становитиме 39,5 млн тонн.

У прогнозі застосовано метод математичної екстраполяції. Прогноз є пошуковим.

Діаграма 3.1. Прогноз експорт зернових, зернобобових та продуктів їхньої переробки з України

Задача 2. Під впливом повномасштабного вторгнення Російської Федерації змінилася ціна на зерно. Згідно з даними дослідницької платформи Macrotrends ціна на зерно становила

$$\frac{5,49}{2014} \rightarrow \frac{4,39}{2016} \rightarrow \frac{4,97}{2018} \rightarrow \frac{5,49}{2020} \rightarrow \frac{9,93}{2022} \rightarrow \frac{Y}{2024}$$

Спрогнозувати ціну на зерно у 2024 році, якщо ситуація залишиться без змін [114].

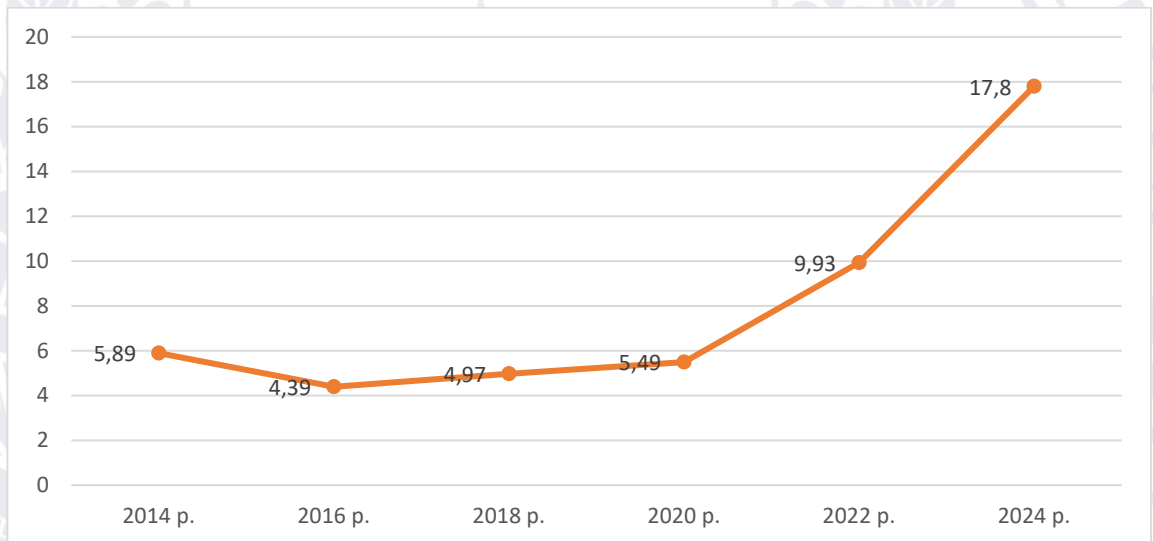
$$a = \frac{9,93 - 5,49}{5,49} = 0,8$$

$$y_6 = (1 + 0,8) * 9,93 = 17,8$$

У 2024 році варто очікувати, що ціна на зерно у світі становитиме 17,8 долара за бушель.

У прогнозі застосовано метод математичної екстраполяції. Прогноз є пошуковим.

Діаграма 3.2. Прогноз росту ціни на зерно у 2024 році у світі

Понад 44 мільйони людей у 38 країнах, які зіткнулися з кризою голоду, не змогли отримати рятувальні партії українського зерна через російську морську блокаду, і тепер вони стали козирем у неспровокованій війні, яка сприяла відсутності продовольчої безпеки в усьому світі.

Нині Російська Федерація наполягає на скасуванні деяких міжнародних санкцій в обмін на створення безпечного судноплавного коридору, який допоможе доставляти зерно та інші продукти харчування, такі як олія, туди, де вони найбільше потрібні — у десять країн, переважно на Близькому Сході та у Північній Африці, яким загрожує голодна смерть. Україна забезпечує продовольством 400 мільйонів людей у всьому світі.

Водночас Україна та Російська Федерація експортують 30 % світових зернових культур та майже 70 % соняшникової олії. Імпорт області становить понад 50 % зерна у 36 країн світу. Разом з цим, весняний сезон на заході України розпочався, а бойові дії у східній частині країни призвели до того, що у сільському господарстві майже нічого не було зроблено. Для збільшення темпів експорту зерна Україна отримала шлях через Румунію та Польщу і веде переговори щодо третього з країнами Балтії.

Задача 3. Кількість людей, що покидали Україну змінювалася за період російсько-українського збройного конфлікту. Після початку повномасштабного наступу на територію України збільшився потік біженців. Згідно з даними ООН та порталу Державної служби статистики України кількість біженців з України становила

$$\frac{519914}{2014} \rightarrow \frac{246188}{2016} \rightarrow \frac{610668}{2018} \rightarrow \frac{935806}{2020} \rightarrow \frac{5\,606\,391}{2022} \rightarrow \frac{y}{2024}$$

Спрогнозувати кількість біженців з України на 2024 рік, якщо ситуація залишиться без змін [108], [31].

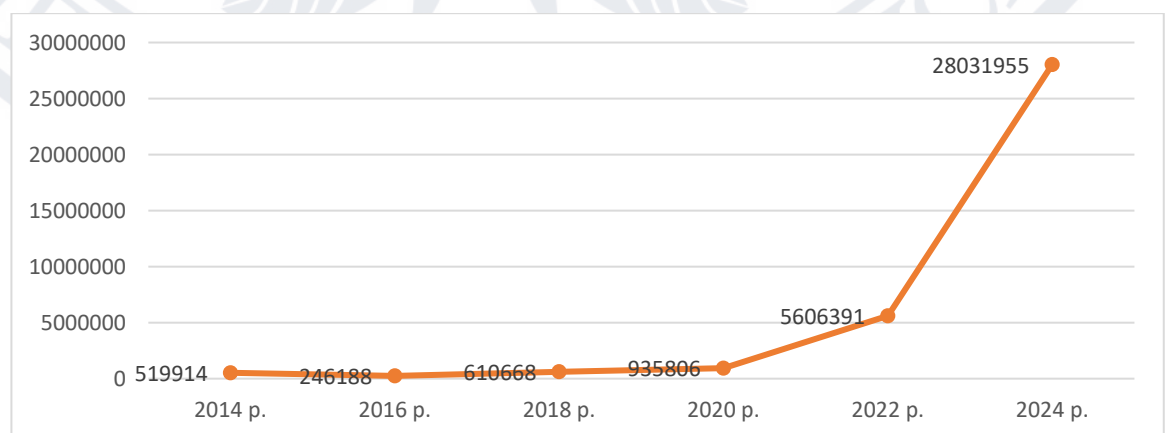
$$a = \frac{5\,606\,391 - 935\,806}{935\,806} = 4$$

$$y_6 = (1 + 4) * 5\,606\,391 = 28\,031\,955$$

У 2024 році варто очікувати, що кількість біженців з України становитиме 28 031 955 млн людей.

У прогнозі застосовано метод математичної екстраполяції. Прогноз є пошуковим.

Діаграма 3.3. Прогноз кількості біженців з України

Задача 4. Ядерний потенціал Російської Федерації змінювався за період російсько-українського збройного конфлікту. Після початку повномасштабного наступу на територію України збільшився ризик застосування ядерної зброї. Згідно з даними Стокгольмського міжнародного інституту дослідження проблем миру (SIPRI) ядерний потенціал Російської Федерації становив

$$\frac{8000}{2014} \rightarrow \frac{7290}{2016} \rightarrow \frac{6850}{2018} \rightarrow \frac{6375}{2020} \rightarrow \frac{5977}{2022} \rightarrow \frac{Y}{2024}$$

Спрогнозувати ядерний потенціал, яким володітиме Російська Федерація в 2024 році, якщо ситуація залишиться без змін [83].

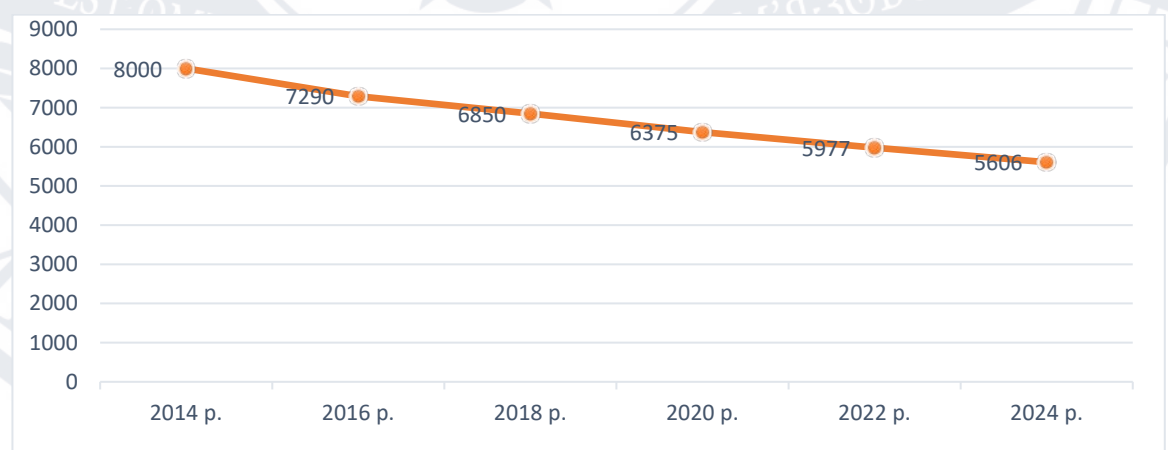
$$a = \frac{5977 - 6375}{6375} = -0,062$$

$$y_6 = (1 + (-0,062)) * 5977 = 5606$$

У 2024 році варто очікувати, що ядерний потенціал Російської Федерації становитиме 5606 одиницю ядерного озброєння.

У прогнозі застосовано метод математичної екстраполяції. Прогноз є пошуковим.

Діаграма 3.4. Прогноз ядерного потенціалу Російської Федерації

Не зважаючи на спад кількості ракет, загроза ядерного удару залишається актуальною. Російська Федерація вдосконалювала ядерне озброєння і перебуває на завершальній стадії. У грудні 2021 року в Російській

Федерації заявили, що частина сучасного озброєння у ядерному арсеналі вже становить 89,1% [19].

Задача 5. Експорт нафти з Російської Федерації змінювався за період російсько-українського збройного конфлікту. Після початку повномасштабного наступу на територію України на Російську Федерацію були накладені обмеження щодо експорту нафти. Згідно з даними служби статистики Ru-Stat та Міністерства економічного розвитку Російської Федерації експорт нафти становив

$$\frac{341}{2014} \rightarrow \frac{360}{2016} \rightarrow \frac{400}{2018} \rightarrow \frac{380}{2020} \rightarrow \frac{228}{2022} \rightarrow \frac{Y}{2024}$$

Спрогнозувати кількість нафти, що буде експортована з Російської Федерації в 2024 році, якщо ситуація залишиться без змін [6], [63].

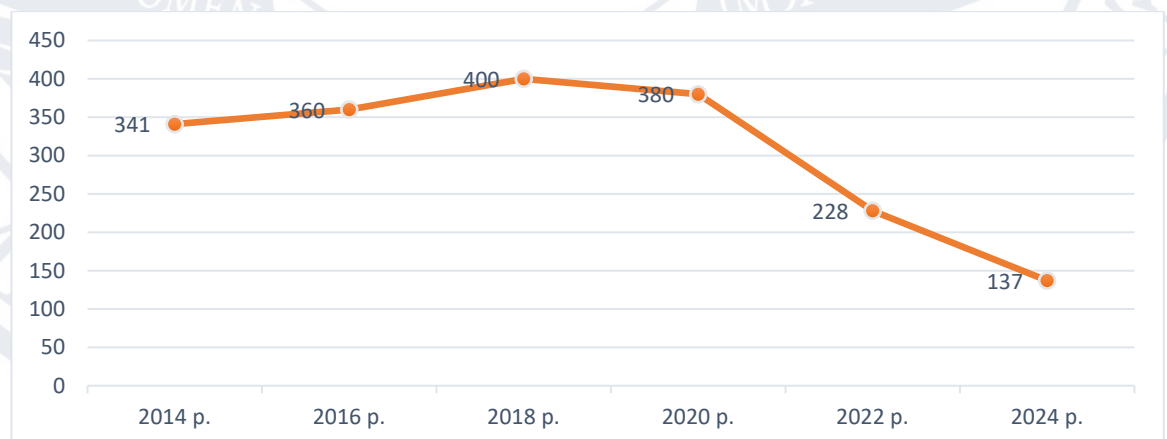
$$a = \frac{228 - 380}{380} = -0,4$$

$$y_6 = - (1 + (-0,4)) + 380 = 137$$

У 2024 році варто очікувати, що експорт нафти з Російської Федерації становитиме 137 млн тонн.

У прогнозі застосовано метод математичної екстраполяції. Прогноз є пошуковим.

Діаграма 3.5. Прогноз експорту нафти з Російської Федерації

Задача 6. Експорт газу з Російської Федерації змінювався за період російсько-українського збройного конфлікту. Після початку повномасштабного наступу на територію України на Російську Федерацію були накладені обмеження щодо експорту газу. Згідно з даними служби

статистики Ru-Stat та Міністерства економічного розвитку Російської Федерації експорт газу становив

$$\frac{191}{2014} \rightarrow \frac{210}{2016} \rightarrow \frac{236}{2018} \rightarrow \frac{206}{2020} \rightarrow \frac{185}{2022} \rightarrow \frac{Y}{2024}$$

Спрогнозувати кількість газу, що буде експортована з Російської Федерації в 2024 році, якщо ситуація залишиться без змін [6], [63].

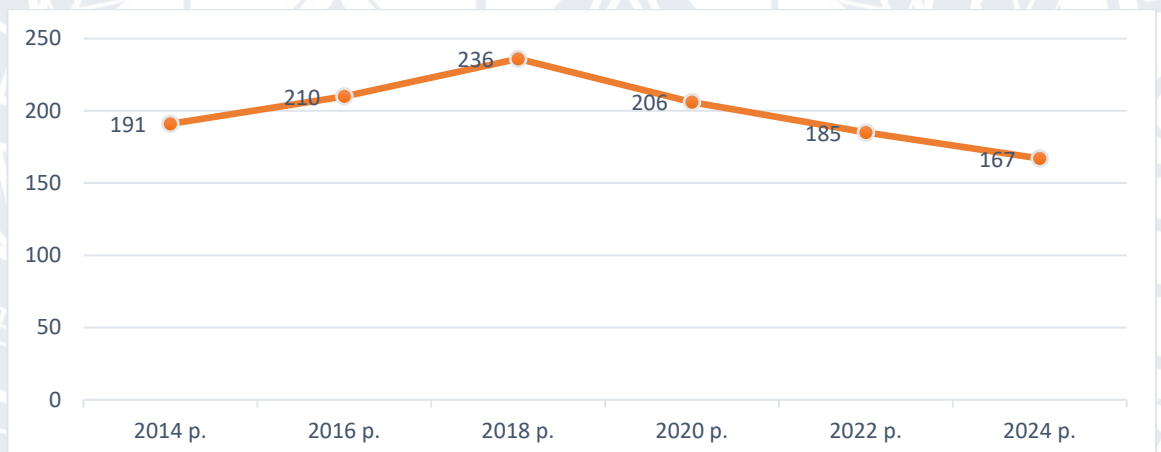
$$a = \frac{185 - 206}{206} = -0,10$$

$$y_6 = -0,75 * (1 + (-0,10)) + 185 = 167$$

У 2024 році варто очікувати, що експорт газу з Російської Федерації становитиме 184 млрд м³.

У прогнозі застосовано метод математичної екстраполяції. Прогноз є пошуковим.

Діаграма 3.6. Прогноз Експорту газу з Російської Федерації

Російські експансійні амбіції мають пряму залежність від ціни на нафту й газ. Для стримування збройного конфлікту важливим є питання ембарго на постачання російських вуглеводнів. Газ та нафту в Російській Федерації купують Індія та Туреччина, а держава-агресор наголошує на важливості стратегічного партнерства і пропонує Індії знижки на придбання нафти. Знижка включає третину ціни, а Російська Федерація співпрацює з індійською владою, щоб обійти санкції і створити спільну платіжну систему, яка дозволить розраховуватися за постачання вуглеводнів в рублях і рупіях [61].

Російсько-український збройний конфлікт спричинив зупинку виробництва, санкції та відключення Російської Федерації від міжнародних платіжних систем, порушив торговельні потоки, зокрема продовольства та енергоносіїв. Разом з цим, важливо враховувати не лише скорочення експорту сировини, а й гнучкість ринку. Можливість транспортування нафти танкерами дозволяє переорієнтувати свої економічні зв'язки на нових постачальників нафти, які замінять Російську Федерацію.

Задача 7. Під впливом повномасштабного вторгнення Російської Федерації змінився рівень росту світової економіки. Згідно з даними ООН ріст світової економіки становив

$$\frac{3}{2014} \rightarrow \frac{3,4}{2016} \rightarrow \frac{3,1}{2018} \rightarrow \frac{4,9}{2020} \rightarrow \frac{2,9}{2022} \rightarrow \frac{Y}{2024}$$

Спрогнозувати ріст світової економіки у 2024 році, якщо ситуація залишиться без змін [119].

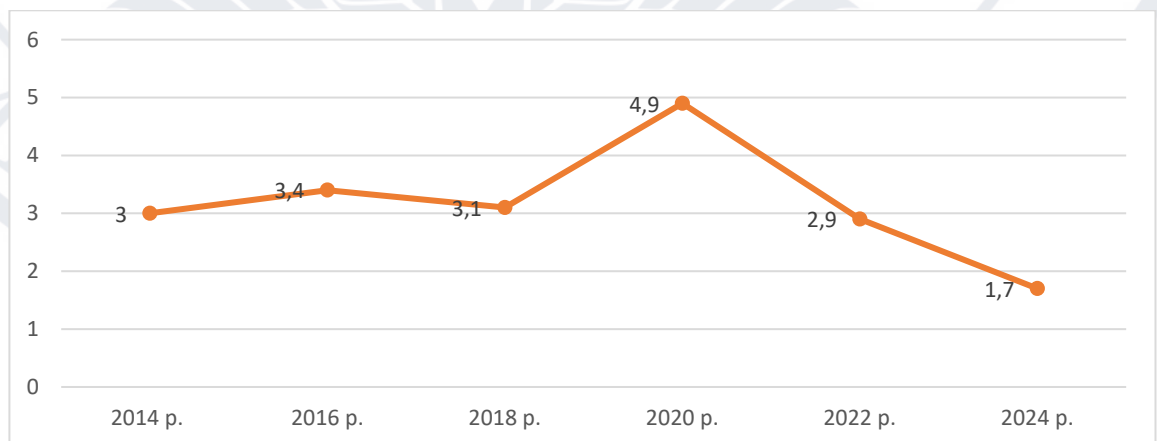
$$a = \frac{2,9 - 4,9}{4,9} = -0,4$$

$$y_6 = (1 + (-0,4)) * 2,9 = 1,74$$

У 2024 році варто очікувати, що ріст світової економіки буде на рівні 1,74 %.

У прогнозі застосовано метод математичної екстраполяції. Прогноз є пошуковим.

Діаграма 3.7. Прогноз росту світового ВВП

Задача 8. Під впливом повномасштабного вторгнення Російської Федерації змінився рівень інфляції у світі. Згідно з даними ООН та німецької

статистичної компанії, що спеціалізується на ринкових і споживчих даних Statista рівень інфляції становив

$$\frac{2,35}{2014} \rightarrow \frac{2,7}{2016} \rightarrow \frac{3,59}{2018} \rightarrow \frac{3,18}{2020} \rightarrow \frac{6,7}{2022} \rightarrow \frac{Y}{2024}$$

Спрогнозувати рівень інфляції у 2024 році, якщо ситуація залишиться без змін [119], [82].

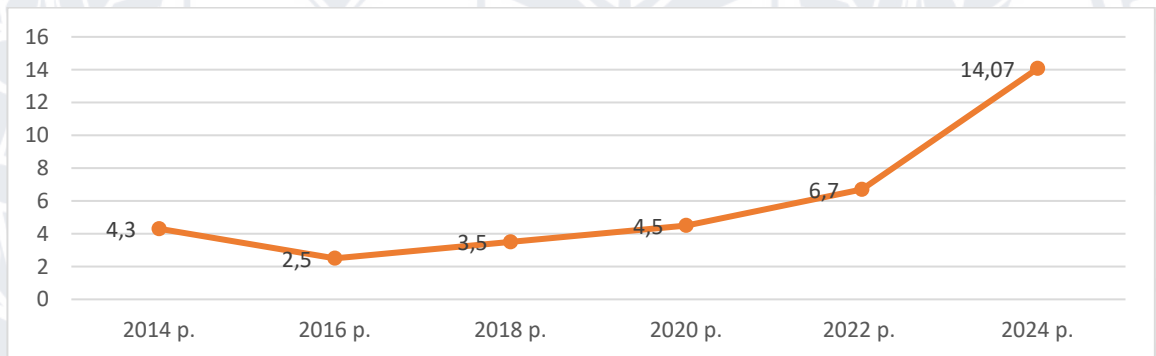
$$a = \frac{6,7 - 3,18}{3,18} = 0,2$$

$$y_6 = (1 + 0,2) * 6,7 = 14,07$$

У 2024 році варто очікувати, що рівень інфляції становитиме 14,07 %.

У прогнозі застосовано метод математичної екстраполяції. Прогноз є пошуковим.

Діаграма 3.8. Прогноз рівня інфляції у світі

Задача 9. Під впливом повномасштабного вторгнення Російської Федерації змінився рівень світової торгівлі. Згідно з даними СОТ рівень світової торгівлі становив

$$\frac{3840}{2014} \rightarrow \frac{4012}{2016} \rightarrow \frac{4305}{2018} \rightarrow \frac{4100}{2020} \rightarrow \frac{3936}{2022} \rightarrow \frac{y}{2024}$$

Спрогнозувати рівень світової торгівлі у 2024 році, якщо ситуація залишиться без змін [76].

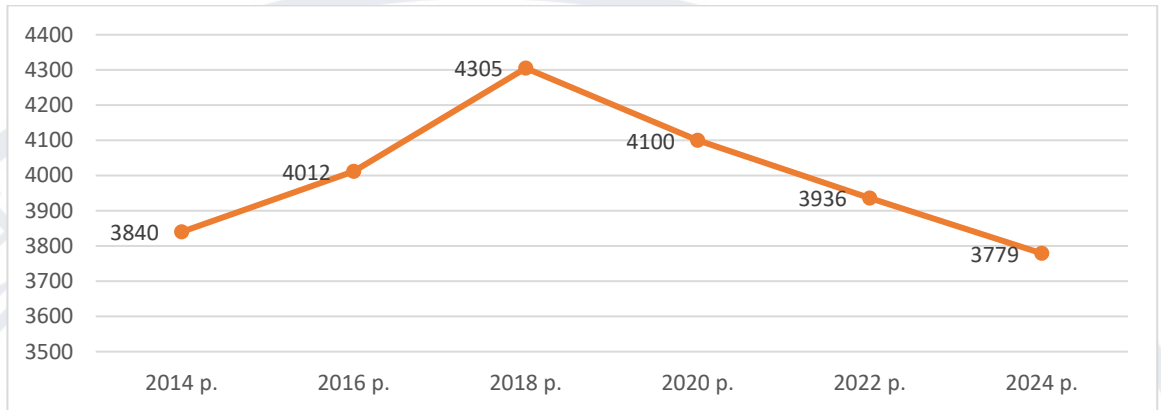
$$a = \frac{3936 - 4100}{4100} = -0,04$$

$$y_6 = (1 + (-0,04)) * 3936 = 3779$$

У 2024 році варто очікувати, що індекс світової торгівлі становитиме 3779.

У прогнозі застосовано метод математичної екстраполяції. Прогноз є пошуковим.

Діаграма 3.9. Прогноз рівня світової торгівлі

Поєднання шоків попиту та пропозиції вже призводить до безпрецедентного зростання цін. Разом з цим, у світі постає виклик стагфляції. З'єднання стагнації та інфляції може призвести до тривалої кризи, яка потребує спільних зусиль.

Чинники прогнозного фону які можуть вплинути на прогноз:

- чинники, які сприяють вирішенню конфлікту та усуненню загроз міжнародній безпеці (надання Україні новітнього озброєння, розблокування портів, покращення логістики у транспортування зброї, посилення санкційного тиску на РФ, звільнення українських територій від окупаційних військ, відведення російських військ від ядерних об'єктів України).
- чинники, які негативно впливають вирішення конфлікту та усунення загроз міжнародній безпеці (продовження торгівлі нафтою і газом з Російською Федерацією, прийняття мирних угод з Російською Федерацією та відмова від повернення окупованих територій, обмін ядерними ударами між Російською Федерацією і США).

Для вирішення подібних конфліктів важливим був метод норвезького соціолога Й. Гальтунга, який пропонував вирішення конфліктів мирними методами. Він запропонував свої дві моделі для вирішення конфліктів.

В першій моделі вирішення конфліктів наголошується на співробітництві та інтеграції між групами людей. Цю модель миру Й. Гальтунг називав

позитивною. Вона не лише передбачає усунення колективного насилля, але й включає в себе елементи такі, як рівність та зняття питання експлуатації [81, с. 12–14].

Й. Гальтунг висуває низку показників, які є критеріями позитивного миру:

- 1) Співпраця між націями, обмін послугами, інформацією, технологіями, товарами тощо.
- 2) Усунення страху та створення стану коли нація готова до негативної події в майбутньому та швидко на неї реагувати.
- 3) Забезпечення свободи, коли індивіди та нації можуть задовольнити базові життєві потреби.
- 4) Зростання економіки, забезпечення розвитку та побудова структури при якій, збільшується прибуток на душу населення, покращення розподілу ресурсів та збільшення їх кількості.
- 5) Усунення експлуатації та обмін цінностями між націями на одному рівні.
- 6) Рівноправність між людьми та народами.
- 7) Забезпечення справедливості та фундаментальних прав.
- 8) Забезпечення свободи у широкому спектрі можливостей для індивідів.
- 9) Забезпечення плюралізму та широкої соціально-культурної різноманітності як форми мирного співіснування.
- 10) Забезпечення динамізму, гнучкості та пристосованості до змін структури нації за різних умов [81, с. 12–16].

Вчені у Міжнародному центрі перспективних досліджень (МЦПД) на базі попередніх міжнародних конфліктів спроектували чотири варіанти розв'язання конфлікту в Україні: боснійська модель (федералізації регіонів), хорватська модель (силового врегулювання конфлікту), пакистанська модель (відокремлення регіону) та німецька модель (реінтеграції окупованих територій) як реалістичний і тривалий варіант врегулювання

конфлікту в Україні [33, с. 4–15].

Німецька модель була найреалістичнішою для вчених та близькою до мирного врегулювання конфлікту за Й. Гальтунгом. Вона полягає у поверненні окупованих територій через мирні переговори із залученням акторів ззовні. Вона базується на застосуванні «м'якої сили» без продовження бойових дій [33, с. 18].

Переговори до вирішення конфлікту кілька місяців тому намагався залучити президент Зеленський. Обговорювалися контури мирної угоди: суттєва автономія для східних територій; поновлення офіційного статусу російської мови та зобов'язання ніколи не приєднуватися до НАТО. Це могло б вирішити конфлікт, але домовленості виявилися неможливими. У будь-якому випадку це залишило б небезпечну спадщину і загрозу нового нападу РФ.

Водночас вчені зазначили, що реінтеграція окупованих територій за певних умов можлива тільки у довгострокових перспективах. В найближчий час сприятливих умов в Україні та на міжнародній арені для її реалізації немає.

Друга модель миру пов'язується з відсутнім організованим колективним насиллям між націями, класами, расами та етнічними групами. Таку модель миру Й. Гальтунг назвав негативною.

Подібні дії вже згадувалися у рішенні Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2021 р., спираючись на яке, затвердили проєкт Закону України «Про засади державної політики перехідного періоду».

Разом з цим П. Порошенко у березні 2015 р. запропонував ввести миротворчу місію ООН, яка повинна була забезпечити негативний мир, але застосування цієї ідеї на практиці викликало низку труднощів. Введення миротворців також могло б стати шляхом до забезпечення негативного миру, але в контексті повномасштабного наступу є нереалістичною, а західні країни відмовилися закрити небо над Україною [81, с. 12–16].

Модель негативного миру виглядає більш реальною в умовах російсько-українського збройного конфлікту. В такому мирі необхідною є послідовність дій:

1) В рамках цієї моделі українські арміїці повинні відвоювати всі окуповані території, забезпечити оборону від крилатих ракет, авіанальотів та обстрілів мирного населення.

2) Забезпечити процес мирних переговорів та припинення вогню.

3) Постконфліктний період.

Така модель є реалістичною, але залишатиметься ризик нового нападу РФ, а українські арміїці повинні вчасно отримувати всю новітню зброю.

Підсумовуючи, варто зазначити, що російсько-український збройний конфлікт впливає не лише на Україну, а й трансформує систему міжнародної безпеки. Посилилися енергетичні, продовольчі виклики, кібератаки тиск на ланцюги постачання та світову економіку, а обстріли ядерних електростанцій Російською Федерацією ставлять світ на крок ближче до катастрофи. Виклики, що посилилися

Для вирішення конфлікту в Україні недостатньо застосування лише м'якої сили. М'яка сила повинна в комплексі з військовою силою держави стати рушієм у вирішенні російсько-українського конфлікту.

ВИСНОВКИ

В ході дослідження проаналізовано російсько-український збройний конфлікт та сучасні виклики міжнародній безпеці та зроблено наступні висновки:

1. Міжнародна безпека розглядається як стан міжнародних відносин, що містить появу глобальних загроз для народів та держав, комплекс заходів, що здійснюється державами та міжнародними інституціями для підтримання стабільності та миру, систему механізмів та гарантій, до яких входить застосування сили.

У сучасній світовій політиці забезпечення міжнародної безпеки є серед ключових цілей світового співтовариства, в основі якої покладено процес роззброєння, посилення консенсусу і довіри між державами, застосування дієвих методів в урегулюванні конфліктів. Згідно зі Статутом ООН відповідальною інституцією за підтримку миру є Рада безпеки ООН, яка має виключне право накладення санкції проти держав, що загрожують міжнародній безпеці.

Військові засоби та агресія оголошені незаконними, але вони продовжують використовуватися державами у реальному ході міжнародних відносин. Сьогодні держави повністю усвідомлюють важливість мирних засобів вирішення конфліктів, таких як переговори та дипломатія, як ідеальних методів для просування своїх національних інтересів. Але водночас держави продовжують використовувати засоби примусу, коли це є доцільним і необхідним. Військова міць, як і раніше, залишається основною частиною національної могутності й часто використовується державою для досягнення бажаних цілей та завдань.

Важливою залишається проблема дослідження збройного конфлікту, адже це явище здійснює значний вплив на міжнародну політичну ситуацію, а також є загрозою державам, правам і свободам людини та громадянина.

Конфлікти є комплексним, складним, соціально-політичним явищем і предметом у багатьох сферах знань, які пропонували своє тлумачення даного поняття. В соціологічній науці конфлікт визначали як протистояння між індивідами та соціальними групами, які націлені на досягнення певної соціально-важливої мети; в політології його розглядають як протиріччя, яке є результатом боротьби за владу та розподіл ресурсів; конфліктологи досліджують його як зіткнення інтересів та позицій взаємодіючих суб'єктів. В юридичній сфері конфлікт розглядають як вид соціального протистояння, яке базується на протилежності поглядів, потреб кількох суб'єктів, що призводять до їхнього протиборства.

2. Сьогодні не існує універсального підходу до вивчення всіх явищ, тому важливо мати чітке розуміння їх природи, що дозволить проводити більш якісні дослідження. Важливо розуміти можливості використання вибраних методів і теорій, які актуальні та використовуються вченими сьогодні.

Теоретичні положення Й. Гальтунга, Дж. Міршаймаєра, М. Дойла, Б. Рассета, Т. Олсона тощо мають величезний потенціал у науці, оскільки пропонують кращий шлях для здобуття миру в умовах постійно активного міжнародного конфлікту в Україні та загрози залучення ядерних ракет до протистояння.

3. Проаналізувавши російсько-український конфлікт можна стверджувати, що вагомим стратегічним прорахунком керівництва РФ було недооцінка готовності населення України до захисту державних територій та свободи. Переоцінка керівництвом РФ готовності власних армійців, спорядження та техніки стала підґрунтям для перемог України та втрат особового складу в агресора.

Протягом російсько-українського конфлікту кількість окупованих територій України зросла з 7% до 20%. Захоплення РФ значної частини території почало впливати не лише на економіку та добробут України, а й

стало загрозою для міжнародної безпеки. Ядерна загроза, голод, економічні втрати, міграція залишаються вагомими питаннями, які потребують вирішення на міжнародному рівні.

Адаптивна, синергетична система, яка утворилася на непідконтрольних Україні територіях є недієздатною без підтримки РФ. В її основі є маріонетковий уряд, який не приймає рішення самостійно і не узгоджує їх з громадянами. Їй характерним є насилля, силове нав'язування рішень РФ, постійна пропаганда величчї окупаційних військ, застосування інформаційних спецоперацій та дискредитація ЗСУ, проведення постійної пропагандистської роботи серед широких верств населення.

Система має не стійкий характері, а бандформування, найманці і військові РФ мають неузгоджені позиції і проводять сутички між собою. Не стабільність системи підкріплюється небажанням російських громадян воювати на території України та відсутність підтримки цінностей та ідеалів «руського миру» у місцевого населення та готовність місцевого населення допомагати ЗСУ та протидіяти окупаційним військам.

Збройний конфлікт є складним, ведеться гібридними методами і потребує комплексного підходу у його вирішенні. Для вирішення конфлікту в Україні недостатньо застосування лише м'якої сили. М'яка сила повинна в комплексі з військовою силою держави стати рушієм у вирішенні російсько-українського конфлікту.

4. Існуюча міжнародна безпека знаходиться у кризовому стані, а вторгнення РФ в Україну показало недієздатність основ регіональної та глобальної стабільності та поставило під сумнів ефективність міждержавних безпекових інституцій. Відбувається загострення геополітичного й геоекономічного протистояння між провідними країнами світу. Разом з цим, залишається важливою світова підтримка України на демократичному шляху розвитку.

В ООН та ЄС засудили неспровокований напад держави-агресора на Україну та продовжують вживання заходів у протидії Російської Федерації у міжнародному середовищі. Повномасштабний наступ держави-агресора на територію України Генасамблея ООН засуджувала, але Радбез виявився паралізованим правом вето Російської Федерації.

НАТО залишатиметься на ключовому місці у системі міжнародної безпеки та підтримки України. Разом з цим Україна виборює не лише свій суверенітет, але й демократичні цінності та мир у світі. Можуть бути різні варіанти мирної угоди між РФ та Україною, але Україні необхідно продовжувати співпрацю з Північноатлантичним альянсом для збереження переваг у соціально-економічному та безпеково-оборонному секторі.

5. Російська Федерація є загрозою для міжнародної безпеки. НАТО не загрожує державі-агресору і не прагне конфронтації. Разом з цим Альянс готовий комікувати з Російською Федерацією для запобігання ескалації конфлікту та подальшого його просування на території держав Європейського Союзу.

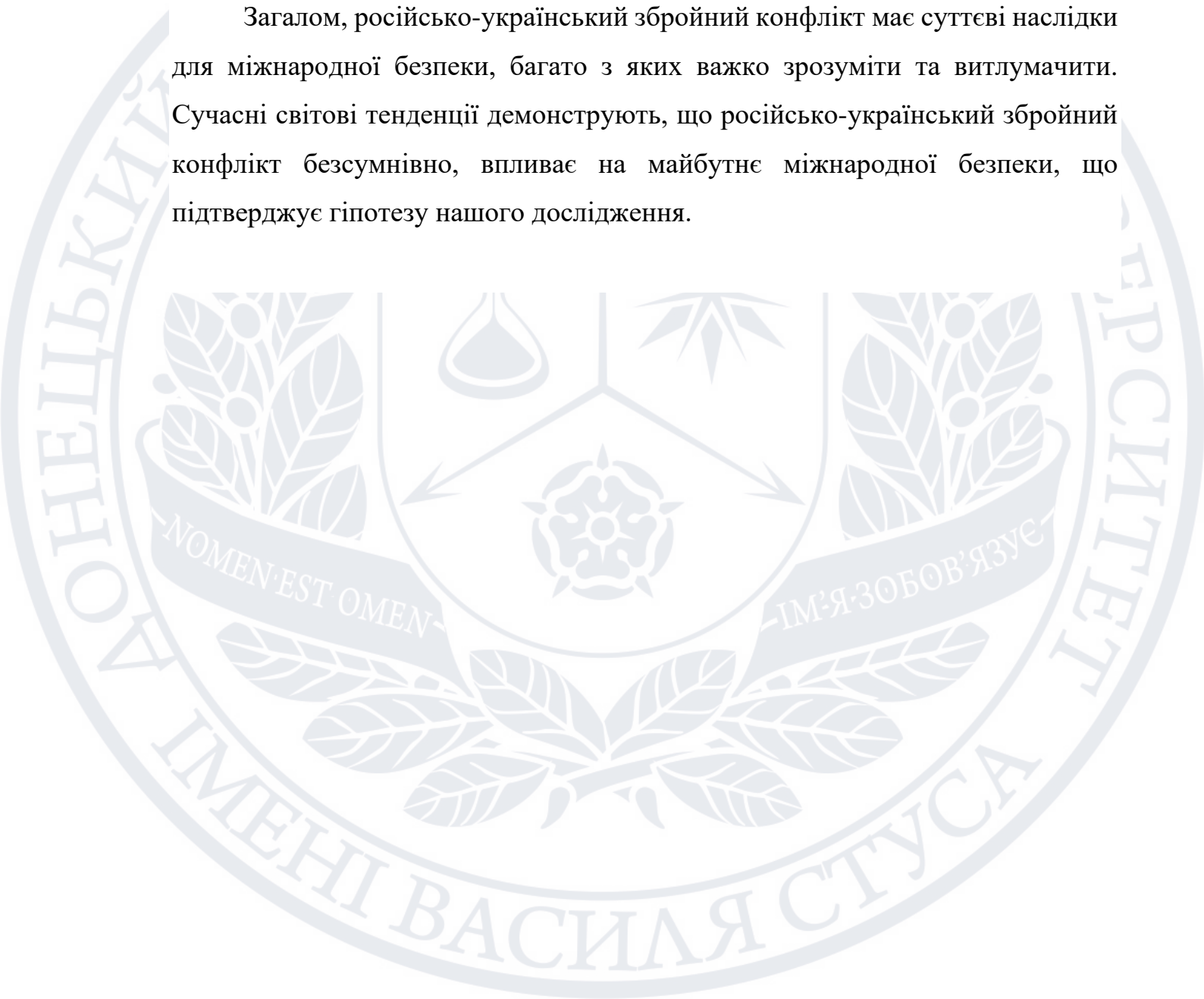
Російсько-український збройний конфлікт посилив існуючі виклики міжнародній безпеці, а РФ продовжує дестабілізувати ситуацію в Україні. В контексті цього, потужними викликами міжнародній безпеці стали економічні, енергетичні, ядерна війна та вибух атомних електростанцій в Україні, екологічна катастрофа, голод та інформаційна війна.

6. Основні виклики міжнародній безпеці будуть посилюватися по мірі загострення російсько-українського збройного конфлікту. Разом з цим тільки надання Україні сучасної зброї може зупинити російських військових та завадити просуванню Російської Федерації на територію інших держав та посилювати дестабілізуючий вплив на систему міжнародної безпеки.

Великі обсяги поставок зброї та рішення держав значно збільшити витрати на оборону також матимуть наслідки для стабільності та безпеки. Зокрема, зростання виробництва та закупівель зброї може збільшитися ризик

неправильного сприйняття та прорахунків і може призвести до нової гонки озброєнь. Незважаючи на те, що контроль над озброєннями був напружений ще до початку бойових дій, війна посилює ризик використання біологічної, хімічної та ядерної зброї. Це може змусити політичних лідерів і політиків визнати необхідність відновлення зобов'язань щодо контролю над озброєннями, нерозповсюдження та роззброєння.

Загалом, російсько-український збройний конфлікт має суттєві наслідки для міжнародної безпеки, багато з яких важко зрозуміти та витлумачити. Сучасні світові тенденції демонструють, що російсько-український збройний конфлікт безсумнівно, впливає на майбутнє міжнародної безпеки, що підтверджує гіпотезу нашого дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. «НАТО розширює кордони: після кого черга України» - стаття юриста-міжнародника. *Gazeta.ua*. URL: <https://cutt.ly/gLNwDNI> (Дата звернення: 08.01.2022).
2. 10 фактів про карпатський газ. *Курс*. URL: https://kurs.if.ua/articles/10_faktiv_pro_karpatskyu_gaz_68225.html/ (Дата звернення: 20.05.2022).
3. 3. «Силовий» потенціал держави. Компоненти та їх співвідношення. URL: <http://kimo.univ.kiev.ua/TMO/03.htm> (Дата звернення 21.09.22).
4. 35 років тому в Рейк'явіку почалося згортання «Холодної війни». *Військовий кур'єр України*. URL: <https://cutt.ly/GLN39yg> (Дата звернення: 18.03.2022).
5. Акимов Н.А. Вооруженные конфликты: понятие, виды, причины и способы разрешения. *Федеральное издание: военно-юридический журнал*, 2010. № 4. С. 2–5. URL: <https://justicemaker.ru/view-article.php?id=11&art=667> (Дата звернення 15.09.2022).
6. Алифирова Е. Минэкономразвития РФ ждет снижения экспорта нефти и трубопроводного газа из России в 2022 г. *Neftegaz.ru*. URL: <https://cutt.ly/HL0mrtI> (Дата звернення: 24.06.2022).
7. Алмонд Габриэль - Экономика. Социология. Менеджмент. *Books.com.hr*. URL: <https://cutt.ly/dL0EWRf> (Дата звернення: 08.01.2022).
8. Алмонд Габриэль Алмонд Биография и основные работы. *Docplayer*. URL: <https://docplayer.com/44270222-Almond-gabriel-almond-biografiya-i-osnovnye-raboty-avtor.html> (Дата звернення: 10.02.2022).
9. Алмонд Габриэль. Word documents. URL: <https://cutt.ly/6LNaqkz> (Дата звернення: 10.02.2022).

10. Безкоровайний С.Я. Види збройних конфліктів та їх правове регулювання. *Юридична наука*. 2014. № 3. С. 116–126. URL: <https://cutt.ly/TC8b2Hg> (Дата звернення 14.09.2022).
11. Бойко І. Росія окупувала близько 20% території України - Forbes. *Уніан*. URL: <https://cutt.ly/aBypHsl> (Дата звернення 24.09.2022)
12. В Україні зростає готовність чинити опір російським інтервентам: результати телефонного опитування, проведеного 5-13 лютого 2022 року. *Київський міжнародного інституту соціології*. URL: kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1099&page=1 (Дата звернення 23.09.2022).
13. Відносини з Україною. Організація Північноатлантичного договору. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_37750.htm (Дата звернення: 07.01.2022).
14. Вісім тез від української експертної спільноти щодо стратегічної концепції НАТО 2030. *Українська призма*. URL: <https://cutt.ly/5LNqezO> (Дата звернення: 08.01.2022).
15. Генсек ООН визнав, що Радбез ООН не впорався з російським нападом. *Новини Вінниці*. URL: <https://cutt.ly/yLB4uvi> (Дата звернення: 07.01.2022).
16. Гнасевич Н.В. Опорний конспект лекцій з навчальної дисципліни «Теорія міжнародних відносин». URL: <https://cutt.ly/xBezZh6> (Дата звернення: 21.09.2022).
17. Голод как оружие. Россия создает глобальную угрозу, блокируя вывоз зерна из портов Украины, чтобы шантажировать мир. *НВ*. URL: <https://cutt.ly/OL0vFHS> (Дата звернення: 20.05.2022).
18. Гордійчук Д. П'ять головних прогнозів для світу і один – для Росії: головне зі звіту МВФ про наслідки війни. *Економічна правда*. URL: <https://cutt.ly/fL0v4Yn> (Дата звернення: 20.05.2022).

19. Демченко Н. Шойгу заявил о максимальной доле современного ядерного оружия в России. *RBC.ru*. URL: <https://cutt.ly/IL0nJaM> (Дата звернення: 24.06.2022).

20. Експорт з України зернових, зернобобових та борошна. *Міністерство аграрної політики та продовольства України*. URL: <https://cutt.ly/JL0bVvr> (Дата звернення: 22.05.2022).

21. Замкомандира Азова обратился к Зеленскому: просит позаботиться о раненых солдатах – видео. *Лига.Новини*. URL: <https://cutt.ly/zL0vkKd> (Дата звернення: 20.05.2022).

22. Захарова О. Давос-2022: голоси окупантів у «російському домі» та Україна в центрі дискусій. *The Page*. URL: <https://cutt.ly/bL0vEV1> (Дата звернення: 20.05.2022).

23. Зеленський спростував фейк зламаною каналу «Україна 24» про заклик скласти зброю. *Новинарня*. URL: <https://cutt.ly/5L0xJZ2> (Дата звернення: 20.05.2022).

24. Калініченко О. Який нейтралітет (не) потрібен Україні. *Главком*. URL: <https://cutt.ly/5LB9Q6K> (Дата звернення: 07.01.2022).

25. Комісарова О. Росію виключили з Ради Європи. *Суспільне новини*. URL: <https://suspilne.media/218196-rosiu-viklucili-z-radi-evropi/> (Дата звернення: 07.01.2022).

26. Конвенція про захист цивільного населення під час війни. *Офіційний вісник України*. 2013. № 27. URL: <https://cutt.ly/SBegHxc> (Дата звернення 15.09.2022).

27. Кузьмін Е.Е. Щодо критеріїв визначення збройних конфліктів: їх значення для кваліфікації та типології конфліктних ситуацій. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*, № 3. 2015. С. 195-201. URL: <https://cutt.ly/4BehqY1> (Дата звернення 15.09.2022).

28. Ладыненко А. П. Виды вооруженных конфликтов и применимое к ним право. *Альманах международного права*. 2009. № 1. С. 136–150. URL: <http://www.inlawalmanac.mgu.od.ua/v1/16.pdf> (Дата звернення 14.09.2022)
29. Луцишин Г. Особливості сучасних збройних конфліктів в умовах глобалізації. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2014. Вип. 26. С. 128-133. URL: <https://cutt.ly/pBeax1R> (Дата звернення 15.09.2022).
30. Мирний М., Шевчик О. Втрати серед цивільних громадян та об'єктів від вторгнення Росії. *Zmina*. URL: <https://cutt.ly/GLNo4cv> (Дата звернення: 10.02.2022).
31. Міграційний рух населення за типом місцевості у 2002-2021 роках. *Державна служба статистики України*. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ds.htm (Дата звернення: 20.07.2022).
32. Міжнародна безпека. *Енциклопедія сучасної України*. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=65124 (Дата звернення: 04.01.2022)
33. Моделі та ціна врегулювання конфлікту на Донбасі: міжнародний досвід та українські реалії / В. Філіпчук та ін. Міжнародний фонд «Відродження». 2016. 28 с. URL: <https://cutt.ly/HBeWVUa> (Last accessed: 25.09.2022).
34. На Парад Победы в столице ДНР выйдут 76 единиц военной техники. *Донецкое агентство новостей*. URL: <https://cutt.ly/SLNpcgt> (Дата звернення: 10.02.2022).
35. Нікітін А.А. Збройний конфлікт як вид воєнного конфлікту. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія юридична. 2018. № 2'2018. С. 52-59. URL: https://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsy/nvsy_02_2018/08.pdf (Дата звернення 14.09.2022).

36. ОБСЄ закриває моніторингову місію в Україні. *Слово і діло*. URL: <https://cutt.ly/PLB3VGe> (Дата звернення: 07.01.2022).
37. Одобрение институтів, рейтинги партій и політиків. *Левада-центр*. URL: <https://cutt.ly/6L0gvmp> (Дата звернення: 07.01.2022).
38. ОРДЛО займає майже перше місце у Європі по даним смертності від коронавірусу. *Інформаційне агентство «Вчасно»*. URL: <https://cutt.ly/LLNfCZW> (Дата звернення: 14.02.2022).
39. Павлюк О. Словенія і країни Балтії оголосили про закриття повітряного простору для РФ. Хто ще це зробив? *Суспільне новини*. URL: <https://cutt.ly/wLN2PXY> (Дата звернення: 18.03.2022).
40. Паніна І. Г. Науковий доробок Й. Галтунга у викладанні навчальної дисципліни «Розбудова миру». *Збірники наукових праць професорсько-викладацького складу ДонНУ імені Василя Стуса*. 2021. С. 36-38. URL: <https://jpvvs.donnu.edu.ua/article/view/10250> (Дата звернення 16.09.2022)
41. Переваги від НАТО: чим небезпечна для України відмова від курсу на вступ до Альянсу. *Європейська правда*. URL: <https://cutt.ly/iLNerdL> (Дата звернення: 08.01.2022).
42. Перегуда Є.В. Політологія: навчальний посібник Київ: КНУБА. 2011. 216 с. URL: <https://cutt.ly/RBefygw> (Дата звернення 14.09.2022).
43. Политические системы. *Фонд знань «Ломоносов»*. URL: <https://cutt.ly/ELNdp6o> (Дата звернення: 10.02.2022).
44. Політичний реалізм. URL: <https://cutt.ly/EBezHYG> (Дата звернення: 21.09.2022).
45. Попович Б.В., Чальцева О.М. Інформаційна війна в контексті російсько-українських відносин. *Прикладні аспекти сучасних міждисциплінарних досліджень*. 2021. URL: <https://cutt.ly/VL0xie1> (Дата звернення: 20.05.2022).

46. Попович В.П. Імплементация норм міжнародного гуманітарного права у кримінальне законодавство України: автореф. дис. ... канд. юр. наук: спец. 12.00.08. Львів, 2010. 322 с. URL: <https://cutt.ly/ABegaZC> (Дата звернення 15.09.2022).
47. Радецький В.Г. Класифікація сучасних воєнних конфліктів і види миротворчої діяльності. *Вісник Київського міжнародного університету*. 2009. Вип.9. С. 87–104. URL: <https://cutt.ly/2Bedx53> (Дата звернення 14.09.2022).
48. Рожкова Е. Наступать нельзя мириться. *Коммерсантъ*. URL: <https://www.kommersant.ru/doc/5502633> (Дата звернення 25.09.2022).
49. Російські окупанти захопили в полон членів СММ ОБСЄ в Донецьку та Луганську. *Слово і діло*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/04/24/novy-na/svit/rosijski-okupanty-zaxopyly-polon-chleniv-smm-obsye-doneczku-ta-luhansku> (Дата звернення: 07.01.2022).
50. Росія може використати ядерну зброю, якщо відчужає перевагу, - Зеленський. *Високий Замок*. URL: <https://cutt.ly/uLN3tOH> (Дата звернення: 18.03.2022).
51. Скільки зернових експортує Україна. *Слово і Діло*. URL: <https://cutt.ly/oL0bD7y> (Дата звернення: 22.05.2022).
52. Стрельцов Є.Л. До питання про сутність та види міжнародних конфліктів. *Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. 2014. № 4 (33). С. 133-137. URL: <https://cutt.ly/RBedIIt> (Дата звернення 14.09.2022).
53. Тараненко А. Трансформація системи міжнародної безпеки і подальша роль України. *Adastra*. URL: <https://cutt.ly/JLB81pp> (Дата звернення: 07.01.2022).
54. Терористи провели «парад перемоги» в окупованому Донецьку. *ТСН*. URL: <https://tsn.ua/ato/teroristi-proveli-parad-peremogi-v-okupovanomu-donecku-1152306.html> (Дата звернення: 10.02.2022).

55. Ткачук Б. Росію виключили з Ради ООН з прав людини. *Hromadske*. URL: <https://hromadske.ua/posts/rosiyu-viklyuchili-z-radi-oon-z-prav-lyudini> (Дата звернення: 07.01.2022).

56. Толстов С.В., Фесенко М.В. Феномен «нової холодної війни». *Міжнародні відносини*. 2019. №20. С. 1-42. URL: <https://cutt.ly/pL0gy8y> (Дата звернення: 05.01.2022).

57. Топольницька М.І. Співвідношення збройного конфлікту міжнародного і неміжнародного характеру. *Міжнародна науково-практична конференція*. 2017. С. 92-95. URL: <https://cutt.ly/CBeoaBN> Дата звернення 15.09.2022).

58. У Конгресі США пропонують дозволити використати армію, якщо Путін застосує ядерну зброю. *Уніан*. URL: <https://cutt.ly/iLN3lb8> (Дата звернення: 18.03.2022).

59. Урсула фон дер Ляєн: ЄС може запровадити санкції щодо «Сбербанку». *Deutsche Welle*. URL: <https://cutt.ly/bL0f2gB> (Дата звернення: 07.01.2022).

60. Фахурдінова М. Переваги від НАТО: чим небезпечна для України відмова від курсу на вступ до Альянсу. *Європейська правда*. URL: <https://cutt.ly/QLNeYjg> (Дата звернення: 08.01.2022).

61. Федуняк С. Кремль, держави БРІКС та обхід санкцій. *Polinard*. URL: <http://polinard.org/analytics/kreml-derzhavy-briks-ta-obkhid-sanktsii> (Дата звернення: 24.06.2022).

62. Штоде М. CNN о том, как «Зеленский покончил жизнь самоубийством». *7 Канал*. URL: <https://cutt.ly/fL0x2vq> (Дата звернення: 20.05.2022).

63. Экспорт и импорт России по товарам и странам. *Ru-Stat*. URL: <https://ru-stat.com> (Дата звернення: 24.06.2022).

64. Як гинули найвідоміші ватажки «ДНР» та «ЛНР». *Слово і Діло*. URL: <https://cutt.ly/PLNdQmX> (Дата звернення: 10.02.2022).

65. Adetunji J. Ukraine war: what is the Budapest Memorandum and why has Russia's invasion torn it up? *The conversation*. URL: <https://cutt.ly/rLNylKX> (Last accessed: 07.01.2022).

66. After Russia's Ukraine Invasion, Sharp Focus On Calls For UN Reform. *Ndtv*. URL: <https://www.ndtv.com/world-news/russia-ukraine-war-after-russias-ukraine-invasion-sharp-focus-on-calls-for-un-reform-2874814> (Last accessed: 18.03.2022).

67. Bahtić F. UK to send anti-ship missiles to Ukraine to help combat Russian warships. *Navaltoday.com*. URL: <https://cutt.ly/QL0QfFs> (Last accessed: 21.07.2022).

68. Bertel H., Kristensen H. International security. *Encyclopedia of Life Support Systems*. URL: <https://www.eolss.net/sample-chapters/C14/E1-35-04-02.pdf> (Last accessed: 05.01.2022).

69. Bishnu P. Johan Galtung's Conflict Transformation Theory. . *Trancendent Media Service*. 2020. P 1-10. URL: <https://cutt.ly/aVswboL> (Last accessed: 18.09.2022).

70. Blinken A.J. Suspension of Russia's Permanent Observer Status at the Organization of American States. *Department of state*. URL: <https://cutt.ly/nL0Weqw> (Last accessed: 07.01.2022).

71. Conflict Transformation for Ukraine and Russia. *Trancendent Media Service*. URL: <https://cutt.ly/bBeWfXa> (Last accessed: 25.09.2022).

72. Davydenko D., Khvostova M., Lymar O. How Western offensive weapons can help Ukraine defeat Russia. *European Council on Foreign Relations*. URL: <https://ecfr.eu/article/how-western-offensive-weapons-can-help-ukraine-defeat-russia/> (Last accessed: 20.07.2022).

73. Democracy Index 2021: the China challenge. *Economist Intelligence*. URL: <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2021/> (Last accessed: 07.01.2022).

74. Doyle M.W. Democratic Peace. Security Studies: a reader/ Ed. by C. Hughes and L. W. Meng. *New York: Routledge*. London. 2011. PP. 176-183. URL: <https://www.routledge.com/Security-Studies-A-Reader/Hughes-Lai/p/book/9780415326018> (Last accessed: 27.11.2022).
75. Europe can replace its lost Russian energy supply with this surprising partner. *World Economic Forum*. URL: <https://cutt.ly/yL0luwP> (Last accessed: 20.05.2022).
76. Evolution of trade under the WTO: handy statistics. *World Trade Organization*. URL: <https://cutt.ly/QL0mMjQ> (Last accessed: 20.07.2022).
77. Farber, H., Gowa J. (1995). Politics and Peace. *International Security*. 1995. Vol.20. No.2. PP. 123-146. URL: <https://dataspace.princeton.edu/handle/88435/dsp01tb09j567g> (Last accessed: 27.11.2022).
78. Fukuyama F. The End of History and the Last Man. *London : Penguin*. 2020. 464 p. URL: <https://cutt.ly/WBeiExW> (Last accessed: 22.09.2022).
79. Galtung J. Conflict Transformation by Peaceful Means (The Transcend Method), participants' and trainers' manual. United Nations Disaster Management Training Programme. Geneva, 2000. 178 p. URL: <https://cutt.ly/wVojX6z> (Last accessed: 16.09.2022).
80. Galtung J. Theories of Conflict. Definitions, Dimensions, Negations, Formations. *Transcend University Press*. URL: <https://cutt.ly/LVogYiC> (дата звернення: 16.09.2022).
81. Galtung, J. Theories of Peace: A Synthetic Approach to Peace Thinking. Oslo: *International Peace Research Institute*. 1967, 2005. 238 p. URL: <https://cutt.ly/mVozcia> (Last accessed: 16.09.2022).
82. Global inflation rate from 2016 to 2026. *Statista*. URL: <https://cutt.ly/RL0mJCs> (Last accessed: 09.07.2022).
83. Global nuclear arsenals are expected to grow as states continue to modernize—New. Yearbook out now. *SIPRI*. URL: <https://cutt.ly/BLN9hop> (Last accessed: 18.03.2022).

84. Hibbs M. Civil Nuclear Energy Risks From Russia's Invasion of Ukraine. *Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <https://cutt.ly/2L0kuFX> (Last accessed: 18.03.2022).
85. How Europe Got Hooked on Russian Gas Despite Reagan's Warnings. *The New York Times*. URL: <https://cutt.ly/SL0kzwQ> (Last accessed: 20.05.2022).
86. Huntington P.S. The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order. NYC: *Simon & Schuster*. 2011. 368 p. URL: <https://cutt.ly/11LNp8z> (Last accessed: 22.09.2022).
87. International security. *University of Groningen*. URL: <https://www.rug.nl/masters/international-security/?lang=en> (Last accessed: 04.01.2022).
88. Introduction: Definitions & Conceptual Issues. Defining security. *Peacebuilding initiative*. URL: <https://cutt.ly/WLB9S5E> (Last accessed: 04.01.2022).
89. John J. Mearsheimer. *Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/biography/John-Mearsheimer> (Last accessed: 27.11.2022).
90. Landler M., Stevis-Gridneff M., Solomon E., CohenWar P. Raises Famine Fears as Russia Chokes Off Ukraine's Farms and Exports. *The New York Times*. URL: <https://cutt.ly/XL0bfSE> (Last accessed: 22.06.2022).
91. McFaul M. Russia's Road to Autocracy. *Journal of democracy*. URL: <https://cutt.ly/3LB7fUM> (Last accessed: 07.01.2022).
92. Morgenthau H.J. Politics Among Nations. NYC: *McGraw-Hill Education*. 2005. 752 p. URL: <https://cutt.ly/OBcl5IE> (Last accessed: 18.09.2022).
93. Murphy M, Olk J., Specht F. Rheinmetall bietet der Ukraine Panzer des Typs Leopard 1 an. *Handelsblatt*. URL: <https://cutt.ly/zL0QRQE> (Last accessed: 21.07.2022).

94. National Interests can as defined as the claims. *Course Hero*. URL: <https://www.coursehero.com/file/16357629/National-Interests-can-as-defined-as-the-claims/> (Last accessed: 06.01.2022).
95. New START Treaty. *U. S. Department of State*. URL: <https://www.state.gov/new-start/> (Last accessed: 18.03.2022).
96. Ohlson T. Understanding Causes of War and Peace. *European Journal of International Relations*. 2008. Vol. 14. N 1. P. 133-160. URL: <https://cutt.ly/O1INDVb> (Last accessed: 27.11.2022).
97. Okuneva E.S. Krytyka teoryy «demokratycheskoho myra»: ot realizma k konstruktyvyzmu. *Sravnytelnaia polytyka*. 2015. №4(21). S.6-9. URL: <https://www.comparativepolitics.org/jour/article/view/328> (Last accessed: 27.11.2022).
98. Ospanova A. Economic Impact of Russia-Ukraine War. *International Journal of Innovative Research in Science Engineering and Technology* 11(4). 2022. P 1-5. URL: <https://cutt.ly/kLN07W1> (Last accessed: 18.03.2022).
99. Pahnke A. The Russia-Ukraine war provides an opportunity to reform the UN. *Anjazerra*. URL: <https://cutt.ly/NLB6uLL> (Last accessed: 07.01.2022).
100. Pradhan S. 5 Important Instruments/Methods for the Promotion of National Interest. *Share your essays*. URL: <https://cutt.ly/rLB3aNh> (Last accessed: 06.01.2022).
101. Ramberg B. The Risk of Nuclear Disaster in Ukraine. *Project Syndicate*. URL: <https://cutt.ly/qLN9Of9> (Last accessed: 18.03.2022).
102. Russia's Nuclear Threat Inflation: Misguided and Dangerous. *Just security*. URL: <https://cutt.ly/DLN9VOE> (Last accessed: 18.03.2022).
103. Russian warship: Moskva sinks in Black Sea. *BBC*. URL: <https://cutt.ly/DL0QxTF> (Last accessed: 21.07.2022).
104. Singh Y. UNGA adopts Veto resolution by consensus as India voices serious concerns about such 'take it or leave it' initiatives. *The Print*. URL: <https://theprint.in/author/yoshita-singh/> (Last accessed: 07.01.2022).

105. Standage T. Ten trends to watch in the coming year. *The Economist*. URL: <https://cutt.ly/jLB3PGC> (Last accessed: 07.01.2022).
106. Steinbruner J.D. Principles of Global Security. *Brookings*. URL: <https://www.brookings.edu/book/principles-of-global-security/> (Last accessed: 04.01.2022).
107. The Ukraine war and threats to food and energy security. *Chatham house*. URL: <https://www.chathamhouse.org/2022/04/ukraine-war-and-threats-food-and-energy-security> (Last accessed: 18.03.2022).
108. Ukraine Refuge Situation. *Operation Data Portal*. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (Last accessed: 09.07.2022).
109. Ukraine war: Russia halts gas exports to Poland and Bulgaria. *BBC*. URL: <https://cutt.ly/CL0j6HR> (Last accessed: 20.05.2022).
110. Ukraine, the UN and history's greatest broken promise. *BBC*. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-61021862> (Last accessed: 07.01.2022).
111. UN approves measure requiring states to justify veto. *Anjazerra*. URL: <https://cutt.ly/cLB744L> (Last accessed: 07.01.2022).
112. Wahlstrom A., Revelli A., Riddell S., Mainor D., Serabian R. The IO Offensive: Information Operations Surrounding the Russian Invasion of Ukraine. *Mandiant*. URL: <https://cutt.ly/VL0cw39> (Last accessed: 20.06.2022).
113. Wall R. Ukraine's Air Force Seeks Western Air Defenses. *The Wall Street Journal*. URL: <https://www.wsj.com/livecoverage/russia-ukraine-latest-news-2022-04-01/card/ukraine-s-air-force-seeks-western-air-defenses-Hb4DRorvK07qMjEqA38X> (Last accessed: 20.07.2022).
114. Wallensteen P., Sollenberg M. Armed Conflict, 1989–2000. *Journal of Peace Research*. 2001. Vol. 38, No 5. pp. 629-644. URL: <https://cutt.ly/ABea4Xb> (Дата звернення 14.09.2022).
115. Wallerstein I. World-Systems Analysis: An Introduction. *Duke University Press*. Durham, 2004. 128 p. URL: <https://cutt.ly/RBeppR6> (Last accessed: 22.09.2022).

116. Waltz K. Theory of International Politics. *Waveland Press*. Long Grove, 2010. 256 p. URL: <https://cutt.ly/oBepXsT> (Last accessed: 22.09.2022).
117. What the Kremlin's rubles-for-gas threat is about. *Politico*. URL: <https://cutt.ly/qL0jZpq> (Last accessed: 20.05.2022).
118. Wheat Prices - 40 Year Historical Chart. *Macrotrends*. URL: <https://cutt.ly/gL0bTu1> (Last accessed: 22.05.2022).
119. World Economic Situation. Peace dignity and equality on a healthy planet. *United Nations*. URL: <https://www.un.org/en/> (Last accessed: 09.07.2022).

